

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Metodické vedení školních metodiků prevence
s důrazem na kvalitu a efektivitu práce
s rizikovou mládeží ve školách**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Lenka Skácelová

Vypracovala:
Tereza Kaufová, DiS.

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Metodické vedení školních metodiků prevence s důrazem na kvalitu a efektivitu práce s rizikovou mládeží ve školách“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 24. dubna 2012

.....
Tereza Kaufová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Lence Skácelové, za vedení mé bakalářské práce, za užitečné a cenné rady a připomínky.

Také bych chtěla poděkovat všem školním metodikům prevence za poskytnuté informace.

OBSAH

Úvod.....	3
TEORETICKÁ ČÁST	5
1 Vymezení pojmu prevence	5
1.1 Typologie prevence	6
1.1.1 Primární prevence.....	6
1.1.2 Sekundární prevence.....	7
1.1.3 Terciární prevence	8
1.2 Školní prevence	9
1.2.1 Klasifikace prevence ve školním prostředí.....	10
1.3 Zásady efektivní primární prevence	11
2 Školní poradenské pracoviště	14
2.1 Výchovní poradce	14
2.2 Školní psycholog	15
2.3 Školní speciální pedagog	16
2.4 Školní metodik prevence	16
3 Popis poradenského systému.....	19
3.1 Historie pedagogicko – psychologického poradenství	19
3.2 Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti	21
3.2.1 Historie zařízení.....	21
3.2.2 Cíle zařízení.....	23
3.2.3 Filosofická a teoretická východiska	23
3.2.4 Programy specifické primární prevence	24
3.2.5 Sekundární prevence.....	25
3.2.6 Programy pro rodičovskou veřejnost.....	25
3.2.7 Metodická a vzdělávací činnost pro pedagogy	25
3.2.8 Ediční činnost	26
3.2.9 Cílové skupiny	27
4 Typy rizikového chování ve školách.....	28
4.1 Záškoláctví („chození za školu“).....	28
4.2 Šikana a extrémní projevy agrese	28
4.3 Rasismus a xenofobie	29

4.4 Negativní působení sekt.....	29
4.5 Prevence v adiktologii	29
4.6 Poruchy příjmu potravy	29
4.7 Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte	30
4.8 Sexuální rizikové chování.....	30
4.9 Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě	30
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 Metodologie.....	31
5.1 Volba metody průzkumu	31
5.2 Technika sběru dat.....	32
5.3 Výběr vzorku	32
5.4 Stanovení hypotéz.....	32
6 Analýza a interpretace získaných dat	34
7 Verifikace hypotéz.....	50
7.1 Shrnutí výsledků z průzkumu	53
Závěr	55
Resumé.....	57
Anotace	58
Seznam literatury	59
Seznam zkratk.....	61
Seznam příloh	62

Úvod

Prevence. Slovo, které se v současné době skloňuje stále častěji. V médiích můžeme slyšet například o prevenci ve zdravotnictví, školním prostředí, sociální oblasti, či dopravě. Je součástí všech společenských odvětví. Tento pojem se dá vysvětlit jako soubor opatření, který má předcházet danému nežádoucímu jevu. Například nemocem, drogovým závislostem, dopravním nehodám, neúspěchu ve škole, sociálními konfliktům a mnohým dalším. Jde tedy o předcházení něčemu, co může mít neblahé důsledky.

Velkou roli v tomto směru hraje rodina. V průběhu socializace člověka je kladen důraz na prevenci, tedy snahu snížit dopad rizikového chování, velice důležité. Obzvláště u dětí a mladistvých pak může mít zanedbání prevence vliv na další průběh jejich života. Škola vyvíjí snahu kromě vzdělávání i vychovávat a působit na žáky pozitivně a preventivně. Velký podíl na tom má, samozřejmě kromě pedagogů samotných, především škola jako instituce se svou preventivní strategií. Ta je stanovená na delší časové období. Plynule pak na ni navazuje minimální preventivní program, který vytváří škola na každý školní rok zvlášť. Důležitým článkem systému školní preventivní strategie je i školní poradenské pracoviště, jehož tým je v ideální variantě zastoupen výchovným poradcem, školním metodikem prevence, školním psychologem, školním speciálním pedagogem a statutárním zástupcem školy. S ohledem na svou současnou pracovní činnost, kde mám možnost vidět, jak školní prevence funguje v praxi, bych ráda zmapovala oblast poskytování prevence právě v této oblasti.

Cílem bakalářské práce je popsat roli a standardní činnost školního metodika prevence ve škole. Zjistit, jak on sám vnímá své postavení pro výkon funkce ŠMP ve škole.

Najít silná i slabá místa při jeho metodickém vedení ze strany pedagogicko – psychologické poradny.

Na základě výsledků v průzkumu zmapovat, jak by se dala zkvalitnit a zefektivnit práce v této oblasti.

Chtěla bych se blíže zaměřit na nelehký úkol školního poradenského pracoviště, obzvláště pak na roli školního metodika prevence v něm, jeho kompetence a celkové postavení ve škole. Také na roli pedagogicko – psychologické poradny (dále jen PPP) a její spolupráci se školami.

V teoretické části práce vysvětlím pojem prevence, její základní typy i pojem školní prevence. Popíšu poradenský systém, jak je nastavený a definovaný nejvyšším orgánem, a to Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy. Více se zaměřím na úlohu pedagogicko – psychologické poradny, její činnost a nabídku služeb školám směrem ke školám. Definuji také nejčastější formy rizikového chování, které se ve školách objevují.

V praktické části bakalářské práce provedu průzkum mezi školními metodiky prevence, zaměřený na zjištění jejich postavení ve škole, na prostor, který pro výkon této funkce mají. Cílem je také zjistit, jak školní metodici prevence (dále jen ŠMP) vnímají roli pedagogicko-psychologické poradny a jejich metodické vedení v oblasti prevence. Zda a jak jsou spokojeni s nabídkou služeb právě ze strany PPP. Proto, abych zjistila potřebné informace, jsem zvolila metodu kvantitativního průzkumu. Dovolila jsem si oslovit školní metodiky prevence základních i středních škol, v regionech Brno - město a Brno - venkov. Tato území jsem zvolila cíleně, protože Pedagogicko - psychologická poradna Brno metodicky vede pedagogy právě v těchto dvou regionech. Abych zajistila snadnější návratnost dotazníků ze strany respondentů, zvolila jsem metodu webového formuláře a dotazníky rozeslala přes internetovou síť.

Práce bude sloužit jako jeden z evaluačních nástrojů Pedagogicko - psychologické poradně Brno. Průzkum dává možnost školním metodikům prevence vyjádřit se k tomu, jak oni sami vnímají tuto funkci a své postavení ve škole. Kde vidí silná a slabá místa ze strany vedení školy i ze strany ministerstva školství, které definovalo standardní činnost školních metodiků prevence, jejich kompetence, práva i povinnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmu prevence

Pojem *prevence* pochází z původního latinského výrazu *praeventus*, což lze přeložit jako *zákrok předem*. V obecné rovině lze tento zákrok předem chápat jako působení na příčiny¹.

Je velice důležité si uvědomit, že prevence jako taková nikdy nemůže negativní jev ze společnosti zcela vymýtit. Díky ní můžeme pouze ovlivňovat ty jevy, které chceme měnit.

Prevence bývá nejčastěji a nejobecněji definována jako předcházení nějakým vlivům. Zpravidla se uvádí ve spojení s vlivy škodlivými. Nejčastěji se můžeme s prevencí setkat ve spojení s poruchou zdraví člověka. V této souvislosti je definována jako soubor činností, které vedou k zabránění vzniku nemocí, vad, zranění a jejich důsledků a pomáhají udržet optimální stav zdraví, posilovat jej a dále rozvíjet².

Prevence může být spojena i s dalšími formami rizikového chování. Jako je užívání návykových látek, prevence zločinů, sociálních konfliktů, ale i prevence dopravních nehod, neúspěchu ve škole, ekologických katastrof a podobně. Vždy se jedná o iniciativy, aktivity a strategie, které vedou k zamezení vzniku jevu samotného nebo zmírnění jeho negativních důsledků. Obecně lze říci, že je ekonomicky i sociálně mnohem výhodnější těmto špatným jevům předcházet, než je pak následně řešit.

Za prevenci považujeme záměrné, cílevědomé, plánované a systematické působení na jedince nebo skupinu lidí. Aby byly aktivity boje proti rizikovým formám chování úspěšné, je nutné včasné a dlouhodobé působení i využití vzájemně provázaných strategií.

Preventivní činnost musí mít jasně definovaný a vyjádřený cíl i konkrétně formulované požadavky, díky nimž chceme dosáhnout určité změny. Za prevenci nelze pokládat jakoukoli činnost, prováděnou kýmkoli, kdekoli a kdykoli³.

---

¹ ŘEZNIČEK, M. *Systematická prevence sociálních deviací I*. Praha: Karolinum, 1994, s. 18.

² PETRUSEK, M. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 842.

³ ŘEZNIČEK, M. *Systematická prevence sociálních deviací I*. Praha: Karolinum, 1994, s. 19.

1.1 Typologie prevence

Vymezit a jasně definovat prevenci není tak jednoduché. V každém oboru je tento pojem chápán jinak. Sociologové, kriminologové nebo třeba zdravotníci si pod pojmem prevence představí ze svého odborného pohledu něco jiného. Přitom se vždy jedná o správný výklad.

Pro potřeby této práce jsem se přiklonila k rozdělení prevence dle obecného pedagogického vnímání, na prevenci primární, sekundární a terciární. Rozdíl mezi jednotlivými skupinami je v tom, na jakou cílovou skupinu je daná prevence zaměřená.

1.1.1 Primární prevence

Primární, též generální prevence, představuje veškeré aktivity prováděné s cílem předejít samotnému vzniku sociálních deviací. Je možné hovořit o všeobecném působení na osobnost jedince s cílem předejít potenciálnímu ohrožení. Primární prevence zahrnuje celý komplex činitelů, kteří působí na jedince. Mezi tyto základní činitele řadíme zejména rodinu a školu, ale také působení lokálního prostředí. Důležitá jsou místní občanská sdružení i vliv masmédií, jejichž potenciál u nás není prozatím dostatečně využit. Uplatňuje se zde i působení vrstevnických skupin, tzv. peer skupin⁴.

Primární prevence obecně působí na celou populaci. Její základ spočívá v tom, že by měla ovlivňovat výchovu i vzdělání. Působit na poli volnočasových aktivit pro děti a mladistvé, také poskytovat poradenství v různých oblastech a nedirektivní formou je vést ke ztotožnění se s hodnotami a požadavky společnosti. Proto by se jí mělo zabývat co nejširší spektrum institucí. Ovšem základním, stavebním kamenem primární prevence by měla být rodina.

Primární prevence a její aktivity se dají dále dělit i podle obsahu a typu sociální deviace, na který se zaměřují. Pak hovoříme o specifické a nespecifické prevenci.

---

⁴ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. IMS: Brno, 2009, s. 57.

Specifická primární prevence je systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci se skupinami, u nichž lze v případě její absence předpokládat další negativní vývoj. Snaží se předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu. Součástí systému jsou Standardy primární prevence, od jejichž naplňování při preventivních aktivitách se očekává dodržení potřebné úrovně a kvality daných aktivit. Specifické primárně - preventivní programy v oblasti prevence jsou programy, které se zaměřují na určité cílové skupiny a snaží se hledat způsoby, jak předcházet vzniku a rozvoji rizikových forem chování. Specifičnost programů je také dána nutností zaměřit se na určitou cílovou skupinu, která se jeví jako ohroženější či rizikovější, než skupiny jiné⁵.

Specifické primárně preventivní programy se mohou týkat např. prevence šikany, kriminality, užívání návykových látek, apod.

V Pedagogicko – psychologické poradně Brno tvoří cílovou skupinu, v rámci specifické primární prevence, žáci základních a středních škol v regionech Brno – město a Brno – venkov.

Nespecifickou primární prevencí se rozumí aktivity, které tvoří nedílnou součást primární prevence. Jejím obsahem jsou všechny metody a přístupy, které umožňují rozvoj harmonické osobnosti, včetně možnosti rozvíjení nadání, zájmů a pohybových i sportovních aktivit. Programy nespecifické primární prevence by měly existovat i v případě, kdy by se ve společnosti neobjevovaly žádné rizikové projevy chování⁶.

Tyto programy se nevztahují k určitému konkrétnímu fenoménu, ale působí obecně, nespecificky. Proto sem lze zařadit veškeré volnočasové aktivity, které jsou ve společnosti nabízené.

1.1.2 Sekundární prevence

Sekundární, selektivní či adresná prevence je zaměřena na rizikové jedince a skupiny, u nichž je zvýšená pravděpodobnost vzniku a rozvoje některého sociálně deviantního chování. Tito jedinci, případně celé skupiny, jsou riziková sami o sobě určitou dispozicí nebo se nachází

---

⁵ MŠMT ČR: *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012*, s. 8.

⁶ MŠMT ČR: *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012*, s. 9.

v rizikovém prostředí. Je zde možné hovořit o záměrném působení s cílem minimalizovat zjevné ohrožení⁷.

Mezi organizace, které působí na poli sekundární prevence, je možné zařadit například pedagogicko – psychologické poradny (PPP), krizová a kontaktní centra, střediska výchovné péče (SVP), linky telefonické pomoci či detoxifikační zařízení. Působí v oblasti poradenských služeb i terénní práce. Některá zařízení se cíleně zaměřují na nejrizikovější skupiny, mezi které lze zařadit sociálně znevýhodněné rodiny, uživatele návykových látek a etnické menšiny.

1.1.3 Terciární prevence

Terciární, indikovaná prevence se orientuje na sociálně deviantní jedince i celé skupiny. Důraz je kladen na změny poruch chování, které vznikly v důsledku sociálně deviantního chování. Tento typ prevence je spojený s resocializací jedince, tedy určitou nápravou nebo zmírněním negativních důsledků, také se zamezením recidivy a zabráněním dopadu sociální deviace na jedince a potažmo celou společnost⁸.

Do terciární prevence řadíme anglický pojem harm reduction. Cílem této služby je snižovat rizika a minimalizovat poškození, ke kterým dochází v důsledku již vzniklé sociální deviace.

V souvislosti s prevencí kriminality bych se ráda v krátkosti zmínila ještě o jednom typu prevence, a to o sociální prevenci.

Sociální prevence je poměrně úzce spojena s primární prevencí. Zahrnuje komplex aktivit, které působí na proces socializace a integrace jedince do společnosti. Nepříznivé společenské a ekonomické podmínky jsou považovány za podstatné příčiny vzniku sociálních deviací.

U sociální prevence je středem pozornosti jedinec a jeho sklony k páchané trestné činnosti. Velice důležité je i prostředí, v němž jedinec vyrůstá a kde probíhá socializace⁹.

---

⁷ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. IMS: Brno, 2009, s. 57.

⁸ tamtéž

⁹ VEČERKA a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis, 1997, s. 103.

1.2 Školní prevence

Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí. Vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti. To je jeden z hlavních důvodů, proč je oblasti primární prevence rizikového chování u školní populace věnována zvýšená pozornost. A to nejen ze strany ministerstva školství, ale i dalších složek podílejících se na řízení školství, např. krajů a obcí.

Školní primární prevencí rizikového chování rozumíme soubor přístupů, metod a intervencí, které jsou koncepčně rozvíjeny a garantovány v rámci sektoru školství. Cílovou skupinu zde prvotně tvoří děti, mládež a mladí dospělí. Institucionálně je pak tato oblast prevence vázána na síť škol a školských zařízení i na systém institucí a služeb s nimi přímo spojených. V tomto smyslu lze na školní prevenci nahlížet jako na jádro preventivních programů, neboť zahrnuje nejpočetnější cílovou skupinu z hlediska preventivního působení vůbec¹⁰.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) zpracovává strategii v oblasti primární prevence (dále jen PP), koordinuje zavedený systém prevence na horizontální a vertikální úrovni. Na horizontální se jedná o snahu propojit věcně příslušné rezorty, např. Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, a nadrezortní orgány, jimiž jsou Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády (dále jen RVKPP) nebo Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra. V rámci horizontální úrovně byly při MŠMT ustanoveny pracovní skupiny složené ze zástupců věcně příslušných rezortů, nestátních neziskových organizací, školských poradenských zařízení, vybraných odborníků na danou problematiku a mnohých dalších. Cílem pracovních skupin je spolupráce, sjednocení přístupů a koordinace činností v dané oblasti napříč rezorty¹¹.

Na vertikální úrovni MŠMT metodicky vede a koordinuje síť školských koordinátorů, kterou tvoří krajští školští koordinátoři prevence, metodici prevence při PPP a školní metodici prevence škol a školských zařízení. Krajský koordinátor je pracovníkem odboru školství

---

¹⁰ MIOVSKÝ, M. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010, s. 61.

¹¹ MŠMT ČR. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012*. Praha, 2009, s. 10.

krajského úřadu, metodik prevence pak působí v pedagogicko - psychologické poradně a školní metodik prevence je vybraný pedagog v každé škole¹².

1.2.1 Klasifikace prevence ve školním prostředí

Ve školním prostředí se uplatňuje specifická primární prevence. Jedná se o aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny právě na některou z forem rizikového chování. Jsou zacíleny na jasně definovanou a ohraničenou skupinu.

Školní specifickou primární prevencí lze rozdělit do tří skupin podle toho, na jakou a jak velkou cílovou skupinu jsou zaměřené, jaké odborné požadavky jsou kladeny na lektory programu, jaká je míra aktivního zapojení účastníků či jaké nástroje a prostředky program využívá. Galla definuje tři úrovně provádění prevence¹³:

Všeobecná primární prevence se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže, bez dalšího rozdělování na rizikové skupiny. Zohledňuje se případně pouze věkové složení. Většinou se jedná o programy pro větší počet osob, např. školní třídu. V praxi ji mohou provádět školní metodici prevence s odpovídajícím vzděláním, nejlépe pod intervizním nebo supervizním dohledem.

Selektivní primární prevence je zaměřena na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování. Zde se pracuje s menšími skupinami osob nebo přímo i jednotlivci. Můžeme sem zařadit některé typy vrstevnických programů (tzv. peer programů) nebo skupinové programy posilující některé techniky, např. komunikaci. Vzhledem k práci s rizikovou skupinou je zde kladen větší důraz na odpovídající vzdělání lektora (např. psychologické či speciálně pedagogické).

Indikovaná primární prevence je zaměřena na jedince, kteří jsou vystaveni působení výrazně rizikových faktorů, případně u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. Cílem je podchytit problém co nejdříve, správně jej posoudit a přistoupit k adekvátní intervenci. Je nutné umět posoudit individuální povahu a specifika daného případu a následně

---

¹² MIOVSKÝ, M. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010, s. 64.

¹³ GALLA, M. a kol. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí*. Úřad vlády České republiky, 2005, s. 25.

navrhnout postup řešení. Tato úroveň prevence již vyžaduje odborné vzdělání pracovníka či zapojení externího poradenského zařízení.

1.3 Zásady efektivní primární prevence

Za efektivní primární prevenci považujeme kontinuální, komplexní a interaktivní programy pomáhající žákům čelit sociálnímu tlaku. Jsou zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládání konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládání úzkosti a stresu apod.

Naopak mezi neúčinnou prevencí rizikového chování můžeme zařadit zastrašování, citové naléhání, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce nebo potlačování diskuse.

Pro účinnost prevence bylo v rámci Standardů odborné způsobilosti stanoveno několik obecných zásad, které by měli realizátoři preventivních programů splňovat a dodržovat, aby byla prevence co nejefektivnější. Mezi těmito zásadami můžeme najít¹⁴:

- 1) **Komplexnost a kombinace mnohočetných strategií** působících na určitou cílovou skupinu. Preventivní programy musí být koncipovány komplexně jako souhrn více faktorů a jako koordinovaná spolupráce různých institucí.
- 1) **Kontinuita působení a systematickosti plánování** – je nutné, aby na sebe preventivní programy navazovaly, vzájemně se doplňovaly, byly systematické a dlouhodobé.
- 2) **Cílenost a adekvátnost informací i forem působení** vzhledem k cílové populaci a jejím demografickým a sociokulturním charakteristikám, tzn., že u každého preventivního programu musí být zohledněn věk, míra rizikovosti, úroveň vědomostí, sociokulturní zázemí i etnická příslušnost. Program musí být pro danou cílovou skupinu atraktivní, aby dokázal zaujmout a udržet pozornost.

---

¹⁴ MŠMT ČR. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů primární prevence užívání návykových látek*. Praha, 2005, s. 11-12.

- 3) **Včasný začátek preventivních aktivit** – ideálním obdobím pro zahájení preventivního působení je předškolní věk, jelikož čím dříve prevence začíná, tím je v konečném důsledku efektivnější. Formy působení však musí být samozřejmě přizpůsobeny věku a možnostem dětí.
- 4) **Pozitivní orientace primární prevence a demonstrace konkrétních alternativ** – součástí každého preventivního programu by měla být podpora zdravého životního stylu, využívání pozitivních modelů a nabídka pozitivních alternativ, které jsou atraktivní pro danou cílovou skupinu.
- 5) **Využití „KAB“ modelu** – programy by se měly orientovat nejen na úroveň informací, ale především na kvalitu postojů a pozitivní změnu chování. Cílem prevence by mělo být získání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život, posílení sebevědomí, nácvik asertivity a schopnosti odmítat. Také by měly být zaměřeny na zkvalitnění sociální komunikace, schopnosti obstat v kolektivu a řešit problémy sociálně přiměřeným způsobem.
- 6) **Využití „peer“ prvku, důraz na interakci a aktivní zapojení** – realizace preventivních programů pomocí zapojení vrstevníků, jelikož právě oni u dospívajících disponují často větší autoritou než rodiče a učitelé. Mají výrazný vliv na utváření jejich názorů a mohou tak účinně přispět ke snížení rizikového chování. Realizátoři programů by měli vystupovat spíše v roli iniciátorů a moderátorů než přednášejících.
- 7) **Denormalizace** – primární prevence má zvyšovat morální vědomí daného společenství a přispívat k pozitivní změně norem a hodnot společnosti tak, aby lidem různé formy rizikového chování (např. zneužívání návykových látek, násilí ve skupinách) nepřipadaly jako žádoucí, ale ani jako neutrální sociální norma.
- 8) **Podpora protektivních faktorů ve společnosti** – preventivní programy se snaží vytvářet podpůrné a pečující prostředí, které dětem a mladým lidem umožňuje navázání uspokojivých vztahů.

9) Nepoužívání neúčinných prostředků – jako neúčinné se prokázalo pouhé poskytování informací, odstrašování, zakazování, přehánění následků, moralizování a afektivní výchova postavená pouze na emocích a pocitech.

V první kapitole jsem definovala základní pojmy. Vysvětlila jsem, co se rozumí pod pojmem prevence, její rozdělení na primární, sekundární a terciární a rozdíly mezi těmito kategoriemi. Blíže jsem se věnovala pojmu školní prevence a její klasifikaci. Ve zkratce jsem popsala i deset obecných zásad efektivní primární prevence tak, jak jsou vymezeny ve Standardech odborné způsobilosti poskytovatelů primární prevence užívání návykových látek, dle MŠMT.

2 Školní poradenské pracoviště

Nejen na podporu prevence byla ve školách a školských zařízeních zřízena školní poradenská pracoviště (dále jen ŠPP). Poskytování poradenských služeb ve školách je zapracováno do vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.

Školní poradenské pracoviště poskytuje pedagogicko-psychologickou poradenskou službu žákům, učitelům i rodičům na každé škole.

Poradenské služby ve škole obvykle zajišťují výchovný poradce, školní metodik prevence, případně školní psycholog či speciální pedagog. Nezbytná je také spolupráce s vedením školy, s pedagogickým sborem i třídními učiteli. Ředitel školy zodpovídá za všechny školní poradenské služby a činnosti. Rovněž se spolupodílí na tvorbě preventivního programu školy. Je vhodné, aby školní poradenské služby a preventivní programy odrážely specifika dané školy i regionu¹⁵.

ŠPP se snaží svoji pozornost věnovat všem rizikům, které mohou proces vzdělávání negativně ovlivnit. Jednotliví odborníci pracují s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, a to se žáky nadanými i těmi, kteří potřebují z nějakého důvodu podpořit. Velká pozornost je pak věnována preventivním aktivitám školy, mezi něž můžeme zařadit např. předcházení záškoláctví, šikaně, užívání návykových látek apod.

2.1 Výchovný poradce

Výchovný poradce, někdy též kariérový poradce, se věnuje problematice kariérového poradenství. Poskytuje informace o možnostech dalšího studia a zaměstnání v regionu. Provádí individuální šetření k volbě povolání, poskytuje informace žákům i jejich rodičům. Dále také vyhledává a provádí orientační šetření žáků, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost. Přípravuje návrhy na další péči o tyto žáky. Věnuje se i procesu integrace žáků se speciálními vzdělávacími i zdravotními potřebami. Součástí výkonu funkce

---

¹⁵ ZAPLETALOVÁ, J. in Miovský, M. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010, s. 78.

výchovného poradce je i vytváření podmínek pro vzdělávání žáků s mimořádným nadáním, ale i žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, včetně péče o žáky z různých etnických minorit žijících na našem území.

Výchovný poradce předává informace a metodicky pomáhá dalším pedagogickým pracovníkům školy v oblastech kariérového poradenství žáků, v oblastech integrace a individuálních vzdělávacích plánů, práce s nadanými žáky apod.

Spolupracuje s pedagogicko – psychologickou poradnou, speciálně pedagogickými centry a středisky výchovné péče. Výchovný poradce shromažďuje všechny dokumenty o žácích z ostatních školských poradenských zařízení¹⁶.

2.2 Školní psycholog

Školní psychologové vnášejí do škol některá specifika poradenské práce, která jsou úzce spojena se školou. Vytváří systém včasné identifikace žáků s výukovými obtížemi i s příznaky rizikového chování. Psychologové ve školách pracují s jednotlivci i s třídními kolektivy. Poskytují metodickou podporu učitelům při práci s problematickými dětmi. Zajišťují rovněž krizovou intervenci dětem v situacích, mezi které můžeme zařadit např. úmrtí v rodině, rozvod rodičů, úraz, vážnou nemoc, apod.

Cílem psychologů ve školách je rovněž zvyšovat schopnosti učitelů při práci s žáky, kteří se vyrovnávají s některou podobnou nepříjemnou událostí. Je třeba, aby učitelé byli informováni o možných reakcích žáků na krizové situace. Škola pak má větší možnosti úspěšnosti při identifikaci rizikových žáků ve školním prostředí, může pravidelně monitorovat jejich chování a ve spolupráci s rodiči případně navrhnout další odbornou psychologickou pomoc.

Školní psycholog nabízí individuální konzultace pedagogům v oblasti výchovy a vzdělávání. Také zákonným zástupcům při výukových a výchovných problémech s dětmi. V neposlední řadě samozřejmě i samotným žákům.

---

¹⁶ Sbírka zákonů MŠMT ČR. Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. s. 499.

Podílí se i na depistážích a diagnostice výukových i výchovných potíží žáků. Zjišťuje sociální klima v jednotlivých třídách i v celé škole. Provádí screening, ankety a různá dotazníková šetření ve škole. Podílí se na přípravě programu při zápisu do 1. tříd základního školství¹⁷.

2.3 Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog vyhledává a pomáhá žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Přípravuje a ovlivňuje podmínky pro integraci dětí se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním. Spolupodílí se na vytváření individuálního plánu podpory v rámci školy i mimo ni.

V rámci intervenční činnosti zajišťuje krátkodobou i dlouhodobou individuální práci s žáky, kam by se dala zařadit činnost reedukační, kompenzační a stimulační. Na základě podnětů speciálního pedagoga ve škole může být upraveno školní prostředí, zajištěny speciální pomůcky a didaktické materiály. Koordinuje a metodicky vede asistenty pedagogů ve škole. Spolupracuje se dalšími odbornými institucemi, např. se speciálně pedagogickými centry apod¹⁸.

2.4 Školní metodik prevence

Školní metodik prevence (dále jen ŠMP) vykonává metodickou, koordinační, informační a poradenskou činnost. Ke všem činnostem musí vést písemnou dokumentaci. Metodická a koordinační činnost školního metodika prevence zahrnuje koordinaci tvorby a kontroly realizace preventivního programu školy. Spolupracuje na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, rizikových projevů sebepoškozování a dalších typů rizikového chování.

Metodicky vede ostatní pedagogy v oblasti prevence rizikového chování, díky předcházení a včasné pedagogické diagnostice. ŠMP také koordinuje vzdělávání pedagogů v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže a realizuje aktivity zaměřené na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu. Prioritou tohoto procesu je prevence

---

¹⁷ Sbírka zákonů MŠMT ČR. Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. s. 501.

¹⁸ Věstník MŠMT ČR. Sešit 7. Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole. s. 7.

rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.

Školní metodik prevence zajišťuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které se zaměřují na problematiku prevence rizikového chování, a s dalšími odbornými pracovišti. V případě akutního výskytu rizikového chování kontaktuje odborné pracoviště a podílí se na intervenčních krocích a následné péči.

Do informační činnosti školního metodika prevence by se dalo zařadit zajišťování a předání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogům škol. ŠMP také prezentuje výsledky preventivní práce školy, průběžně aktualizuje databázi spolupracujících organizací v oblasti prevence rizikového chování.

K důležité činnosti metodika prevence ve škole patří i vyhledávání žáků s projevy rizikového chování. Těmto žákům i jejich rodičům nabízí své poradenské služby. Spolupracuje s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivců¹⁹.

Výchozím předpokladem pro výkon činnosti školního metodika prevence je statut pedagogického pracovníka. Na základě vyhlášky o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků má povinnost se vzdělávat a doplňovat, upevňovat a obnovovat svoji kvalifikaci. Podle § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, je školním metodikům prevence doporučeno zvýšit si svoji kvalifikaci studiem k výkonu specializovaných činností v oblasti prevence „sociálně patologických jevů“. Specializační studium by mělo být v rozsahu nejméně 250 hodin, ukončeno obhajobou závěrečné práce a ústní zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení, získá absolvent osvědčení. Ze zákona na základě získaného osvědčení náleží pedagogovi měsíční příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč.

Škola by měla metodikovi prevence zajistit potřebné provozní podmínky, mezi které patří vhodné prostředí pro konzultace s žáky i rodiči. Pracovna by měla mimo jiné ŠMP umožnit

---

¹⁹ Sběrka zákonů MŠMT ČR. Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. s. 500.

vést potřebnou dokumentaci o žácích, se kterými metodik prevence pracuje. Všechny důvěrné a citlivé informace zpracovává v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů²⁰.

Úroveň poradenských a preventivních služeb má ve školách různou kvalitu. Stejně jako kvalita práce, úroveň odborné přípravy, motivace a nasazení školního metodika prevence je v praxi různá.

V druhé kapitole je popsáno školní poradenské pracoviště a základní služby, které nabízí a poskytuje. Shrnula jsem standardní činnost jednotlivých pracovníků, jejich kompetence a náplň práce tak, jak je uvedena ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. S ohledem na zaměření celé práce jsem se více věnovala pozici školního metodika prevence.

---

²⁰ SLAVÍKOVÁ I., ZAPLETALOVÁ J. in Miovský M. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010. s. 84.

3 Popis poradenského systému

Cílem následující kapitoly je stručně popsat historii a vývoj pedagogicko – psychologického poradenství ve světě i u nás. Podrobněji se pak zaměřím na popis odloučeného pracoviště PPP, Poradenského centra, jehož jednou z činností je i metodické vedení školních metodiků prevence.

3.1 Historie pedagogicko – psychologického poradenství

Praktická pedagogicko – psychologická poradenská péče má své začátky v Anglii, kdy v roce 1884 Francis Galton otevřel tzv. antropometrickou laboratoř, jejímž cílem bylo poznání osobnosti dítěte a následné poskytování rad při výchově v rodině i ve škole. O čtvrt století později se z laboratoře vyvinula na univerzitě v Londýně dětská poradenská klinika.

Souběžně s pedagogicko – psychologickým poradenstvím vznikalo relativně samostatně poradenství pro volbu povolání. První specializovaná poradna byla založena roku 1908 v Bostonu na popud Franka Parsonse.

První česká poradna pro volbu povolání vznikla na podzim roku 1919 při českém odboru zemské rady živnostenské v Brně, v jejímž čele stál Otakar Chlup. Původní československé poradny pro volbu povolání byly organizačně nezávislé na školském systému. Měly většinou pouze účel ekonomicko – informativní a poradenský.

Vývoj poraden pro volbu povolání byl u nás přerušen od druhé světové války až do roku 1958, kdy začaly jako zařízení národních výborů vznikat dětské psychologické poradny, psychologické výchovné poradny a kliniky u nás i na Slovensku. První česká poválečná dětská psychologická poradna vznikla v roce 1958 v Brně.

Poradna měla od svého vzniku široký záběr. Zabývala se dětmi, mládeží i dospělými osobami. Vykonávala i pedagogickou činnost, pořádala odborné přednášky a semináře pro výchovné poradce, rodiče i učitele, vychovatele i spolupracovníky v poradnách. Byl zde zpracován i etický kodex poradce.

V roce 1961 zřídilo ministerstvo školství ústřední komisi pro výchovné poradenství. Později začala být věnována pozornost i výchovně talentovaným žákům, zaostávajícím žákům a mládeži s výchovnými obtížemi.

Postupem času se s vývojem a proměnou služeb změnila i terminologie a začalo se hovořit o pedagogicko – psychologických poradnách, dřívějších pracovištích psychologické výchovné péče.

Poradny i nadále zůstaly vědecko – praktickými, operativními, metodickými a průzkumnými jednotkami, které poskytovaly konkrétní služby, a to hlavně školským i mimoškolním výchovným zařízením a rodinám. Zabývaly se i rozvojem diagnostických a nápravných metod a prevencí poruch chování²¹.

Sjednocení problémů volby povolání a problémů výchovných i výukových je v souladu se všemi pedagogicko – psychologickými aspekty výchovy dětí a mládeže.

Problémové okruhy, kterými se pracoviště pedagogicko – psychologické poradny zabývaly, bychom mohli rozdělit do čtyř skupin, a to²²:

- *psychodidaktické problémy* - kam patří posouzení školní zralosti dítěte, vytváření učebních a studijních stylů, péče o mimořádně nadané žáky, psychologické hodnocení efektivnosti vyučovacích metod, apod.
- *psychosociální maladaptace* – která zkoumá příčiny neuróz či disharmonického vývoje osobnosti dítěte
- *problémy psychosociálních vztahů* – poznávání a formování vztahů ve studijní skupině i ve vztahu učitel – žák, vztahy mezi členy učitelského sboru, mezi rodinou a školou, mezi sourozenci, ale i vztahy mezi rodiči z hlediska výchovných přístupů
- *problémy výchovy k povolání a jeho výběru* - sleduje vývoj osobnosti žáka se zřetelem k jeho budoucímu uplatnění ve studiu nebo v povolání

Současný systém pedagogicko – psychologického poradenství je dán vyhláškou MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Subjekty tohoto systému tak, jak je definuje vyhláška, jsou školy a školská

---

²¹ KOHOUTEK R. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, 1999. s. 3-12.

²² KOHOUTEK R. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, 1999. s. 13-14.

poradenská zařízení, kam patří PPP a speciálně pedagogická centra (dále jen SPC), která se zaměřují na péči o děti a mladistvé s vadami řeči i se smyslovým, tělesným a mentálním postižením. Neméně významnou součástí jsou i ŠPP a střediska výchovné péče (dále jen SVP), jež zajišťují prevenci, terapii i poradenství v oblasti rizikových forem chování u dětí a mladistvých a to formou ambulantní i pobytovou.

Původně bylo těžištěm pedagogicko – psychologického poradenství diagnostikování problémových jedinců. Postupem času došlo k posunu do oblasti prevence a poradenských intervencí a také do oblasti rozvíjení psychiky problémových, stejně jako neproblémových dětí²³.

3.2 Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti

Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti je odloučeným pracovištěm Pedagogicko – psychologické poradny Brno. Je ojedinělým typem státního zařízení v systému prevence a poradenství pro děti, mládež a rodiny v oblasti rizikových forem chování, jako je záškoláctví, šikana, problémy ve vztazích či komunikaci doma i ve škole, experimentování s návykovými látkami a dalšími.

Poradenské centrum se věnuje následujícím třem oblastem: specifickým primárně preventivním programům pro žáky základních i středních škol v regionech Brno – město a Brno – venkov, krizové intervenci a poradenství pro děti, mládež i jejich rodiče, individuální práci s klienty a v neposlední řadě i vzdělávání a poradenství pro pedagogické pracovníky. V rámci posledně jmenované činnosti Poradenské centrum metodicky vede školní metodiky prevence²⁴.

3.2.1 Historie zařízení

V roce 1994 vzniklo Kontaktní a poradenské centrum pro drogové závislosti z iniciativy Občanského sdružení Podané ruce a Pedagogicko – psychologické poradny Brno. Činnost Centra byla v té době zaměřena na práci s drogovými klienty, preventivní programy pro školy s drogovou tematikou a předávání informací pedagogům. Později se Občanské sdružení Podané ruce odloučilo a cílem nově vzniklého pracoviště bylo vytvoření koncepce a činnosti

---

²³ KOHOUTEK R. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, 1999. s. 15.

²⁴ PPP Brno. *Manuál pro certifikaci služeb poradenského zařízení*. 2001.

služeb ve specifické primární prevenci užívání návykových látek. Náplň činnosti byla obohacena o akce pořádané ve spolupráci se střediskem volného času Lužánky a také o vrstevnické programy, tzv. peer programy.

V roce 1999 bylo zařízení přejmenováno na Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti. Činnost Centra se i nadále orientovala na primární a sekundární prevenci. V rámci primární prevence došlo k posunu směrem k oblasti zdravého životního stylu, mezilidských vztahů, prevenci šikany v třídních kolektivech a odpolední alternativní dílny pro mládež. Zaměřilo se také na systematické vzdělávání a metodické vedení školních metodiků prevence. V té době byla zavedena metodika minimálních preventivních programů (dále jen MPP) souběžně s vypracováním a zaváděním interaktivních metod práce do konkrétních preventivních programů na školách. V oblasti sekundární prevence Centrum zaměřilo svoji pozornost na rodiče klientů, kteří zneužívají návykové látky.

V rámci nastartování systematizace prevence v systému školství se v roce 2001 stalo Centrum metodickým zázemím pro školní metodiky prevence. Byla rozšířena nabídka vzdělávacích programů pro pedagogy.

Od svého vzniku spolupracuje Poradenské centrum s řadou českých i zahraničních institucí a neziskových organizací v rámci projektů na místní i mezinárodní úrovni. Např. spolupráce se Skálovým institutem v Praze, s Klinikou adiktologie pod 1. lékařskou fakultou Univerzity Karlovy v EU projekt VYNSPI , s pedagogickou fakultou MU Brno , s občanským sdružením Semiramis v Mladé Boleslavi či o.s. Střed v Třebíči, aj. V rámci zahraniční spolupráce např. se Stuttgartem, kdy se zařízení podílelo na pilotním projektu NO Release, zaměřeným na vytvoření metodiky programů pro krátkodobou intervenci u experimentátorů s návykovými látkami. Za zmínku stojí i několikaletý projekt ve spolupráci s rakouskou organizací Ananas, jehož cílem bylo vytvořit kvalitní nástroj, díky němuž by bylo možné včas odhalit míru zanedbávání a zneužívání dětí. Do tohoto projektu byly zapojeny i orgány sociálně právní ochrany dětí u nás i v Rakousku.

Poradenské centrum v současné době i nadále spolupracuje s MŠMT, podílí se na projektech RVKPP a mnohých dalších s celorepublikovou působností.

Tým poradenských pracovníků tvoří psychologové, speciální pedagog a sociální pracovníce. Všichni pracují pod pravidelnou odbornou supervizí.

3.2.2 Cíle zařízení

Mezi obecné cíle patří:

- tvorba preventivních programů pro školy a školská zařízení se zaměřením na jednotlivé projevy rizikového chování u dětí a mládeže
- koordinační, metodická a konzultační činnost pro oblast primární prevence výskytu rizikového chování u dětí a mládeže na území Brna – města a Brna - venkova
- vypracování opatření a postupů řešení problémových situací pro oblast primární prevence v podmínkách školy
- shromažďování aktuálních informací a příkladů dobré praxe pro oblast primární prevence
- zprostředkování teoretických znalostí a praktických dovedností v problematice rizikových projevů chování školním metodikům prevence a široké pedagogické i rodičovské veřejnosti
- zprostředkování objektivních informací a funkčních postupů rodičům dětí a mladým lidem, kteří se dostali do problémové situace
- činnost pracovní skupiny při PPP pro prevenci rizikového chování a reakce na aktuální problémy ze strany škol i společnosti
- spolupráce s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracování podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovení priorit v koncepci primární prevence ve školství na regionální úrovni

3.2.3 Filosofická a teoretická východiska

Základní ideou práce Poradenského centra je realizace primární a sekundární prevence v problematice užívání návykových látek osobám ohroženým závislostmi a dalšími rizikovými formami chování a poskytování psychosociální pomoci cílovým skupinám.

Koncepce a činnost Centra vychází z celonárodní strategie protidrogové politiky, krajské a regionální koncepce primární prevence užívání návykových látek a systému prevence rizikového chování v resortu MŠMT. Dalším základním východiskem poskytovaných služeb je systémový a behaviorální přístup v práci s cílovými skupinami.

Prioritou je sledování bio – psycho - sociálního modelu osobnosti, tj. respektování jedinečnosti osobnosti s ohledem na rizikové a protektivní faktory v jeho sociálním kontextu a vzájemném vztahu biologických a psychologických charakteristik.

Zařízení se snaží přenášet do povědomí široké pedagogické i laické veřejnosti aktuální odbornou terminologii v oblasti specifické primární prevence rizikových jevů ve školství.

3.2.4 Programy specifické primární prevence

Preventivní programy pro třídní kolektivy jsou stěžejní částí činnosti Poradenského centra. Nabídka programů je každoročně aktualizována dle zájmu studentů a na základě evaluace programů v průběhu předchozího školního roku. Zvláštní pozornost je věnována problematice ozdravení vztahů v třídních kolektivech a vytvoření intervenčních programů v případě výskytu výrazných problémů ve vztazích třídního kolektivu.

- **programy pro třídní kolektivy**

Preventivní programy by se daly rozdělit podle tématu do tří kategorií. Programy zaměřené na dobré vztahy ve třídě, pravidla třídy, komunikaci, předcházení šikaně a kyberšikaně. Dále na prevenci užívání návykových látek. Ať už legálních, jako je alkohol či kouření, nebo nelegálních drog. Nejčastější zneužívanou návykovou látkou mezi mládeží je marihuana. Do poslední skupiny programů lze zařadit problémy v partnerských vztazích, první lásky a rozchody.

- **vrstevnický program – tzv. peer program**

Název vychází z anglického výrazu peer, který se do češtiny překládá jako vrstevník.

Cílem programu je vyškolit skupiny dobrovolníků, kteří by aktivně působili v oblasti specifické primární prevence mezi svými vrstevníky. Například vytvářením a realizací preventivních programů pro třídní kolektivy.

Na základě mnohaletých zkušeností je ověřeno, že tato forma preventivní práce s mládeží je velmi efektivní. Kromě již uvedeného přímého pozitivního vlivu na své vrstevníky se také daří ovlivňovat postoje samotných absolventů peer programu směrem ke zdravému životnímu stylu.

- **seberozvojová skupina**

Seberozvojová skupina je určena žákům, kteří se z jakéhokoli důvodu ocitli na okraji třídního kolektivu. Jedná se o uzavřenou společnost, jejímž hlavním cílem je posílit sebevědomí jednotlivých členů skupiny a naučit je vybudovat si vlastní postavení ve třídě. Práce s takovou cílovou skupinou je dlouhodobá a systematická.

3.2.5 Sekundární prevence

Následující služby v rámci sekundární prevence jsou zaměřené na děti, mládež i jejich rodiče.

- Krizová intervence pro děti a mládež při akutních potížích v oblastech školních, vztahových, rodinných a jiných
- Krizová intervence a poradenství pro rodiče při potížích spojených s dospíváním dětí (šikana, škola, komunikace, atd.)
- Odborné poradenství pro experimentátory a uživatele drog, jejich rodiče, partnery a kamarády
- Skupinový program pro experimentující a problémové uživatele návykových látek
- Rodičovská skupina

3.2.6 Programy pro rodičovskou veřejnost

Tematicky zaměřené besedy, jejichž cílem je seznámit rodiče i širokou rodičovskou veřejnost s různými formami rizikového chování a výchovných problémů, se kterými se při výchově svých dětí mohou setkat. V rámci diskuse pak poukázat na možné řešení konkrétních problémů. Besedy probíhají v prostorách školy.

3.2.7 Metodická a vzdělávací činnost pro pedagogy

V rámci metodického vedení ŠMP vychází pracovníci Poradenského centra z metodických pokynů vydaných MŠMT. K problematičným rizikovým jevům, se kterými se pedagogové mohou ve školách setkat, vydává MŠMT jakési stanovisko, kde uvádí doporučený postup, jak by se v takovém případě měla škola zachovat.

V loňském roce nově vzniklo Metodické doporučení k prevenci rizikových forem chování ve školách, č.j.: 21291/2010-28, které nahradilo dřívější metodické pokyny.

- **Metodická činnost**

- metodické vedení školních metodiků prevence a poradenství při vypracovávání Minimálních preventivních programů
- metodická pomoc při řešení problémů a krizových situací na škole
- metodická pomoc při vypracovávání projektů
- metodické konzultace pro pedagogy
- trénink učitelů v nové a efektivní metodě „Unplugged“
- specializační studium pro ŠMP v rozsahu 256 hodin
- kazuistické semináře
- supervizní setkávání

- **Vzdělávací programy**

Poradenské centrum nabízí odborné semináře, přednášky a besedy zaměřené na prevenci rizikových forem chování ve školách. Velký důraz je kladen na řešení šikany, jako nejčastějšího jevu, který se v třídních kolektivech vyskytuje, posílení právního vědomí pedagogů, vedení třídnických hodin, výměnu zkušeností s Minimálními preventivními programy i realizací projektů primární prevence.

Některé odborné semináře probíhají v rámci akreditovaného programu.

3.2.8 Ediční činnost

V rámci vzdělávacích programů pro pedagogy a činnosti v oblasti prevence rizikových forem chování ve školách zpracovává Poradenské centrum metodické publikace a brožury pro pedagogy (např. Metodika osobního rozvoje, Metodická práce s dětmi v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů, Adresář organizací poskytující služby v primární prevenci v Jihomoravském kraji).

3.2.9 Cílové skupiny

Preventivní programy jsou zaměřeny na cílové skupiny, které můžeme rozdělit **dle věkového kritéria** na:

- děti mladšího školního věku (6 – 12 let)
- děti staršího školního věku (12 – 15 let)
- mládež (15 – 18 let)
- jedinci na počátku dospělosti (18 – 23 let)
- rodičovská veřejnost

Dle profese:

- pedagogové
  - ředitelé škol a školských zařízení
  - školní metodici prevence
  - třídní učitelé
  - ostatní pedagogové
  - ředitelky a učitelky mateřských škol
  - vychovatelé
- sociální pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí
- příslušníci městské policie – preventivně informační skupina Městské policie Brno

Ve třetí kapitole je nastíněn popis poradenského systému i stručný historický přehled, jak se pedagogicko – psychologické poradenství u nás i ve světě vyvíjelo. Více jsem se pak zaměřila na popis odloučeného pracoviště PPP Brno, a to Poradenského centra pro drogové a jiné závislosti, jehož úkolem je, mimo jiné, i metodické vedení školních metodiků prevence. Definovala jsem základní cíle a východiska pracoviště, cílovou skupinu a náplň činností.

Jako zdroj informací byl pro popis služeb Poradenského centra pro drogové a jiné závislosti, použit Manuál pro certifikaci služeb poradenského zařízení (PPP Brno, 2001).

4 Typy rizikového chování ve školách

Několikrát jsme již zmínila pojem rizikové chování. Jde o různé druhy chování, se kterými se ve školní praxi můžeme setkat, a které narušují zdravé klima školy. Nejedná se o ustálený stav, ba naopak, s vývojem společnosti se mění i nejčastější typy chování. V současné době rozlišujeme devět základních typů rizikového chování, které jsou nejvíce rozšířené a nebezpečné²⁵.

4.1 Záškoláctví („chození za školu“)

Za záškoláctví je považována neomluvená nepřítomnost žáka základní nebo střední školy ve škole. Je chápáno jako porušení školního řádu i provinění proti školskému zákonu. Často bývá spojováno s dalšími typy rizikového chování, které mají neblahý vliv na osobnostní vývoj jedince. Školní docházku eviduje třídní učitel, při podezření na záškoláctví se může obrátit na zákonné zástupce nezletilého žáka nebo může požádat o spolupráci věcně přístupný správní orgán. Prevence záškoláctví a postup zúčastněných subjektů je ošetřen Metodickým pokynem MŠMT „K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ vydaným pod č.j. 10 194/2002 – 14.

4.2 Šikana a extrémní projevy agrese

Spadají sem extrémní formy agresivního chování namířeného proti druhé osobě (např. fyzické napadení s následkem ublížení na zdraví), proti sobě (sebepoškozování, suicidální chování) nebo proti věcem (vandalismus, sprejerství). Z tohoto hlediska je šikana pouze jedním z mnoha různých podob agresivního chování. Extrémní projevy agrese jsou definovány jako chování, které má za následek prokazatelnou psychickou, fyzickou nebo materiální škodu či újmu.

---

²⁵ MIOVSKÝ M. *Prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010. s. 75-78.

4.3 Rasismus a xenofobie

Jedná se o soubor projevů směřující k potlačení zájmů a práv menšin, zastávání projevů rasové nerovnocennosti, podporování rasové nesnášenlivosti a netolerantnosti vůči menšinám a kulturním odlišnostem.

4.4 Negativní působení sekt

Sektou rozumíme sociální skupinu, jejíž členové sdílí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí. Dochází k postupné sociální izolaci členů, manipulaci a dalším zásahům do soukromí participujících osob.

4.5 Prevence v adiktologii

„Za primární prevenci užívání návykových látek považujeme takové aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny právě na oblast užívání a uživatelů návykových látek a rizika s tím spojená“²⁶.

Programy specifické primární prevence užívání návykových látek jsou typické třemi základními charakteristikami, a to jasně vyjádřeným vztahem k oblasti užívání návykových látek, časovou a prostorovou ohraničeností realizace programu a zaměřením se na konkrétní cílovou skupinu.

4.6 Poruchy příjmu potravy

Jedná se o rizikové chování ve vztahu k příjmu potravy, které je založené na negativním sebehodnocení odvozeného od zkresleného vnímání vlastního těla. Důsledky takového chování jsou rozsáhlé, zdravotní, sociální i psychické. Je nutné tuto problematiku chápat v širším kontextu spojenou se zdravým životním stylem i se společenským přístupem k fenoménu virtuálního ideálu krásy.

---

²⁶ MIOVSKÝ M. *Prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010. s. 77.

4.7 Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte

Jedná se o projevy spojené s následky týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte, kam můžeme zařadit např. deprivanční projevy, výchovné a adaptační problémy, psychické následky prožitého traumatu. Do této problematiky spadají programy zaměřené na prevenci výskytu těchto jevů ve společnosti i jejich včasné zachycení a následná odpovídající intervence.

4.8 Sexuální rizikové chování

Soubor behaviorálních projevů doprovázejících sexuální aktivity, které jsou spojeny se zvýšeným rizikem. Můžeme sem zařadit nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, promiskuitní chování, kombinaci užívání návykových látek a rizikového sexu. Nové trendy přinášejí i jiné riziko než pouze zdravotní dopady takového chování. Jedná se o zveřejňování intimních fotografií na internetu či jejich zaslání mobilním telefonem.

4.9 Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Poměrně nová forma rizikového chování, kterou obecně chápeme jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví nebo dokonce přímého ohrožení života v rámci sportovní činnosti nebo dopravy. Do této kategorie by se daly zařadit tajné závody aut za plného provozu, záměrné řízení pod vlivem psychoaktivních látek. V oblasti sportu se jedná o vystavení se nepřiměřenému riziku např. snowboarding v lavinových polích, extrémní sjezdy horských kol v terénu.

V poslední kapitole teoretické části jsem vymezila nejčastější rizikové formy chování, se kterými se pedagogové ve školním prostředí mohou setkat. Mezi ně patří např. záškoláctví, šikana, užívání návykových látek, poruchy příjmu potravy, sexuální rizikové chování či negativní působení sekt a jiných náboženských hnutí.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je věnována průzkumu mezi školními metodiky prevence s ohledem na cíl bakalářské práce tak, jak je uveden v teoretické části této práce.

5 Metodologie

Praktická část práce je zaměřena na samostatnou analýzu výzkumu. Nejdříve odůvodním zvolenou metodu výzkumu, popíšu techniku sběru dat, výběr výzkumného vzorku a stanovím hypotézy.

5.1 Volba metody průzkumu

Pro svůj průzkum jsem zvolila metodu kvantitativní. Ta nám umožňuje zjistit množství, rozsah nebo frekvenci výskytu sledovaných jevů. Získané údaje se dají matematicky zpracovat. Výzkumník si při tomto způsobu získávání dat zachovává osobní odstup od zkoumaných jevů i dotazovaných respondentů. Díky metodám, které tento druh průzkumu umožňuje, se výzkumník s respondenty nemusí vůbec setkat osobně²⁷.

Nejpoužívanější metodou kvantitativního výzkumu bývá dotazník. Je určený k získávání velkého množství informací za poměrně krátký časový úsek. Samotné sestavení otázek v dotazníku je velice důležité. Je potřeba otázky pečlivě promyslet, aby byly pro respondenta, tedy toho, kdo odpovídá, pochopitelné a jednoznačné.

Každé odborné měření, které výzkumník provede, by mělo být validní a reliabilní. „Validní měření je takové, které měří skutečně to, co jsme zamýšleli měřit“²⁸.

Reliabilita umožňuje při opakovaném měření získat shodné výsledky, pokud se stav pozorovaného jevu nezměnil²⁹.

---

²⁷ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. s. 31.

²⁸ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. s. 62.

²⁹ tamtéž

5.2 Technika sběru dat

Otázky v dotazníku jsem rozdělila do několika kategorií a podkategorií tak, abych na základě sesbíraných dat byla schopná najít odpovědi na stanovené hypotézy.

V dotazníku jsem použila tři typy otázek. Otázky uzavřené, u nichž má respondent na výběr z několika možností. Otázky otevřené, které dávají dotazovanému volnost u odpovědi. Dále výběrovou škálu, jež umožňuje určitému jevu přiřadit nabízené hodnoty.

Dotazník jsem rozeslala prostřednictvím webového formuláře. Tím se mi podařilo zajistit naprostou anonymitu respondentů. Pomocí zaškrtačích polí si mohli respondenti u uzavřených otázek vybrat vhodnou odpověď. V případě otevřených otázek pak vepsali odpověď do příslušného textového pole. Vyplněný formulář poté respondenti odeslali do elektronické schránky, kde se všechna data shromažďovala.

5.3 Výběr vzorku

Vzorek zkoumané populace jsem vybírala podle několika kritérií. Muselo se jednat o školní metodiky prevence z různých škol, tedy základních, středních a jiných typů škol. Vzhledem k tomu, že Pedagogicko – psychologická poradna Brno působí v regionech Brno – město a Brno – venkov, byli i oslovení pedagogové z těchto dvou okresů. Cílovou skupinu jsem oslovila osobně, na schůzkách školních metodiků prevence.

Jednalo se tedy o skupinový výběr, tak jak jej definuje Chráska³⁰. Celkem bylo osloveno 110 metodiků prevence a zpět se vrátilo 65 vyplněných dotazníků.

5.4 Stanovení hypotéz

Cílem práce bylo popsat roli a standardní činnost školního metodika prevence ve škole. Zjistit, jak on sám vnímá své postavení ve škole. Najít silná i slabá místa při jeho metodickém vedení ze strany pedagogicko – psychologické poradny. Navrhnout možnosti pro zkvalitnění a zefektivnění práce v této oblasti.

---

³⁰ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. s. 20.

K tomu, aby se mi podařilo dosáhnout stanoveného cíle, jsem si před vytvořením dotazníku a provedením vlastního průzkumu stanovila následující hypotézy.

Hypotéza č. 1

H1: *Spolupráce členů školního poradenského pracoviště není dostatečná natolik, aby školní metodik prevence mohl kvalitně pracovat s vytipovanou rizikovou mládeží.*

Hypotéza č. 2

H2: *Školní metodik prevence nemá odpovídající časové a prostorové podmínky pro to, aby mohl kvalitně vykonávat tuto funkci.*

Hypotéza č. 3

H3: *Služby, které nabízí Pedagogicko – psychologická poradna Brno jsou kvalitní.*

Hypotéza je domněnka o vztahu mezi dvěma či více jevy, o existenci nějakého faktu či procesu, o jejich příčinách nebo změnách. Svou formulací předvídá určitý stav, který je možné zjišťovat a zkoumat, tedy empiricky ověřovat³¹.

---

³¹ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. 2009. s. 60.

6 Analýza a interpretace získaných dat

V této kapitole se věnuji analýze dat, která jsem získala na základě sebraných dotazníků. Mým cílem bylo zjistit, jaké má školní metodik prevence ve škole postavení, jaká je jeho spolupráce s týmem kolegů v rámci školního poradenského pracoviště. Jak on sám vnímá ve škole svoji pozici. Také jsem chtěla zjistit, jaká je jeho spolupráce s žáky ve škole i jejich rodiči. Zda jsou služby pro účely školní prevence, nabízené Poradenským centrem, Sládkova kvalitní.

Otázka č. 1 *Jaké je vaše pohlaví?*

tabulka č. 1

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
muž	10	15,4
žena	55	84,6

Počet žen, které se průzkumu zúčastnily, je výrazně vyšší než počet mužů. Což odráží i obecný jev ve školství.

Otázka č. 2 *Na které škole pracujete?*

tabulka č. 2

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
základní škola	38	58,5
střední škola	23	35,4
speciální ZŠ, SŠ	4	6,1

Více odpovědí bylo získáno od metodiků prevence, kteří pracují na základních školách (58,5%).

Otázka č. 3 *Ve kterém regionu se nachází škola, na které pracujete?*

tabulka č. 3

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
Brno – město	51	78,5
Brno – venkov	14	21,5

Průzkumu se zúčastnilo celkem 65 škol, z toho 51 (78,5%) bylo z regionu Brno – město a pouze 14 škol (21,5 %) bylo z Brna – venkova.

Otázka č. 4 ***Vykonáváte pouze funkci školního metodika prevence?***

tabulka 4

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano	57	87,7
ne, jsem zároveň i výchovný poradce	8	12,3

Na některých oslovených školách (12,3%) je funkce školního metodika prevence spojena s funkcí výchovného poradce. Vykonává ji jedna osoba. Ale naprostá většina škol (87,7%) tyto dvě funkce odděluje.

Z praktického hlediska je téměř nemožné, aby jedna osoba vykonávala obě funkce. Nemá pro to dostatečný časový prostor.

Otázka č. 5 ***Máte absolvované specializační studium pro ŠMP (v rozsahu 250 hod.)?***

tabulka č. 5

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano	12	18,5
ne	25	38,5
v současné době studuji	28	43,0

Dá se předpokládat, že ve chvíli, kdy současní frekventanti specializačního studia pro ŠMP toto studium dokončí, budou téměř dvě třetiny respondentů mít odpovídající odborné vzdělání pro výkon této funkce.

Otázka č. 6 ***Je podle Vás nabídka jednodenních seminářů poskytovaných PPP Brno dostatečná?***

tabulka č. 6

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, vyhovuje mi	55	84,6
nevím, nezajímám se o to	4	6,2
ne, není dostatečná	6	9,2

Z oslovených metodiků prevence je 84,6% spokojeno s nabídkou jednodenních seminářů poskytovaných PPP Brno. 9,2% si myslí, že je nabídka nedostatečná.

Otázka č. 7 ***Která témata odborných seminářů Vás zajímají?***

tabulka č. 7

	počet odpovědí
vztahy v třídních kolektivech	57
prevence návykových látek	37
šikana	39
kyberšikana	37
nekázeň ve školním prostředí	28
novodobá náboženská hnutí	22
agresivita	37

V této otázce měli pedagogové možnost označit více odpovědí, proto není možné vyjádřit poměr procentuálně. Nejvíce je dle výsledků zajímaví semináře zaměřené na vztahy v třídních kolektivech (57), dále šikana (39), prevence návykových látek, kyberšikana a agresivita ve školním prostředí získaly stejný počet hlasů (37).

Otázka č. 8 ***U kterých organizací semináře vyhledáváte?***

tabulka č. 8

	počet odpovědí
Pedagogicko – psychologická poradna Brno (PPP Brno)	54
Středisko služeb školám a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (SSŠ a DVPP)	44
Národní ústav pro vzdělávání (NÚV)	10
Státní zdravotní ústav (SZÚ)	12
Městská policie (MěP)	44
neziskové organizace	33
jiné	3

V této otázce měli pedagogové možnost označit více odpovědí, proto není možné ani zde vyjádřit poměr procentuálně. Nejčastěji využívají semináře pořádané PPP Brno (54), dále pak využívají nabídku SSŠ a Městské policie (44). Poměrně vysoký počet pedagogů čerpá z nabídek neziskových organizací (33).

Kladně hodnotím využívání nabídky seminářů z oblasti primární prevence z širšího spektra poskytovatelů těchto služeb školám a školským zařízením.

Otázka č. 9 ***Jakou formu práce s dětmi v oblasti primární prevence Vy sami využíváte nejčastěji?***

tabulka č. 9

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
interaktivní práce s třídními kolektivy	18	27,7
besedy, přednášky	26	40,0
třídnické hodiny	20	30,8
jiné	1	1,5

Metodici prevence nejčastěji pracují s žáky formou přednášek a besed (40,0%), velkou roli hrají i třídnické hodiny (30,8%). Častá je i interaktivní práce se třídou (27,7%). Pouze jeden pedagog uvedl, že při práci využívá komunitní kruh.

Otázka č. 10 ***Při jaké příležitosti se žáci setkávají s preventivními aktivitami ve škole?***

tabulka č. 10

	počet odpovědí
při výuce v průběhu celého školního roku	59
v rámci projektové činnosti	26
při adaptačních kurzech	26
jiné	4

S preventivními aktivitami se žáci setkávají nejvíce v průběhu celého školního roku (59). Čtyři respondenti uvedli, že prevence ve škole je zařazena do některých předmětů, jako je např. etická výchova, zdravý životní styl či různé sportovní kurzy nebo formou workshopů.

Otázka č. 11 ***Které tři oblasti chování žáků ve škole vnímáte jako nejrizikovější?***

tabulka č. 11

	počet odpovědí
šikana	43
agresivita	32
nekázeň	22
návykové látky	21
kouření	16
záškoláctví	14
kyberšikana	13
vztahy mezi žáky, ostrakizace	9
dodržování pravidel	6
vandalismus	3
krádeže	2
patologické rodinné zázemí	1
sídlištní party	1
extremismus	1

Oslovení školní metodici prevence vnímají šikanu (43), agresivitu (32) a nekázeň (22) jako velmi rizikové chování žáků ve školním prostředí.

Nezanedbatelná nejsou ani čísla uvedená u užívání návykových látek (21), kouření (16), záškoláctví (14) a výskytu kyberšikany (13).

Otázka č. 12 *Vyhledávají žáci vaše služby sami?*

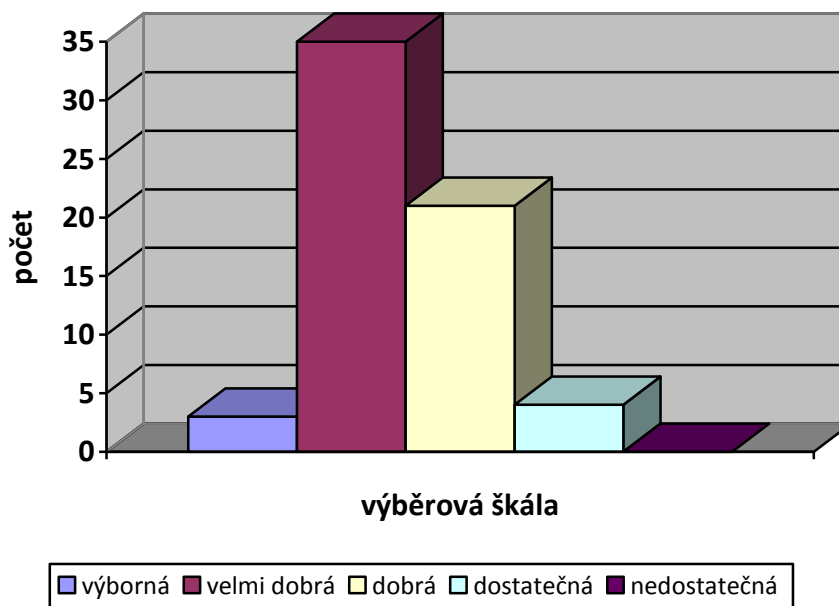
tabulka č. 12

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, vždy	3	4,6
ano, občas	59	90,8
ne, nikdy	3	4,6

Na otázku, zda žáci sami vyhledávají služby metodika prevence a kontaktují jej, odpovědělo 90,8% respondentů, že občas ano. Stejný počet (4,6%) pak uvedlo odpověď ne, nikdy stejně jako ano, vždy.

Otázka č. 13 *Jaké je Vaše postavení v týmu školního poradenského pracoviště (ŠPP) ?*

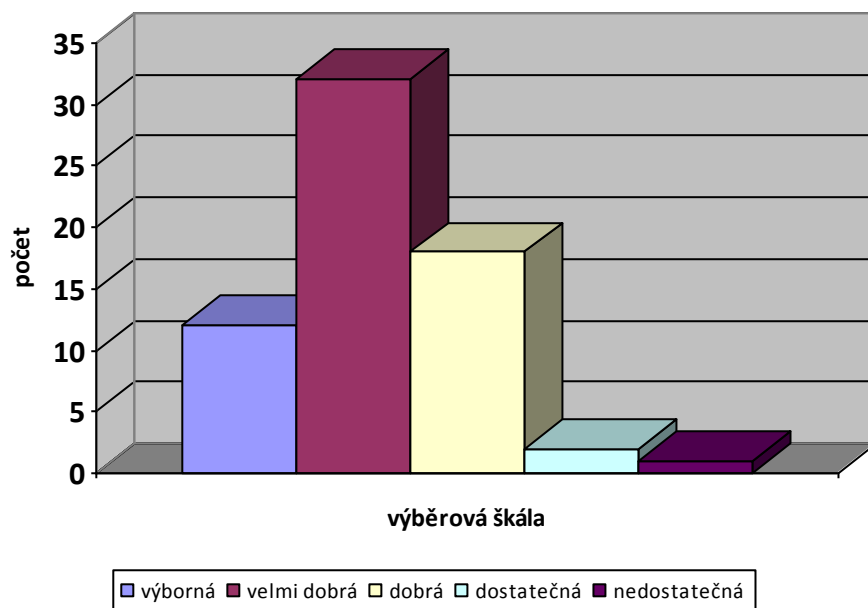
graf č. 1

Z uvedeného grafu je patrné, že 35 respondentů (53,8%) své postavení v týmu ŠPP hodnotí jako velmi dobré, 21 respondentů (32,3) jako dobré. Výborně pak odpovědělo 5 respondentů (7,7%) a dostatečně hodnotí své postavení 4 metodici (6,2%). Možnost nedostatečnou ne zvolil nikdo.

Otázka č. 14 *Jaká je vaše spolupráce s kolegy v ŠPP?*

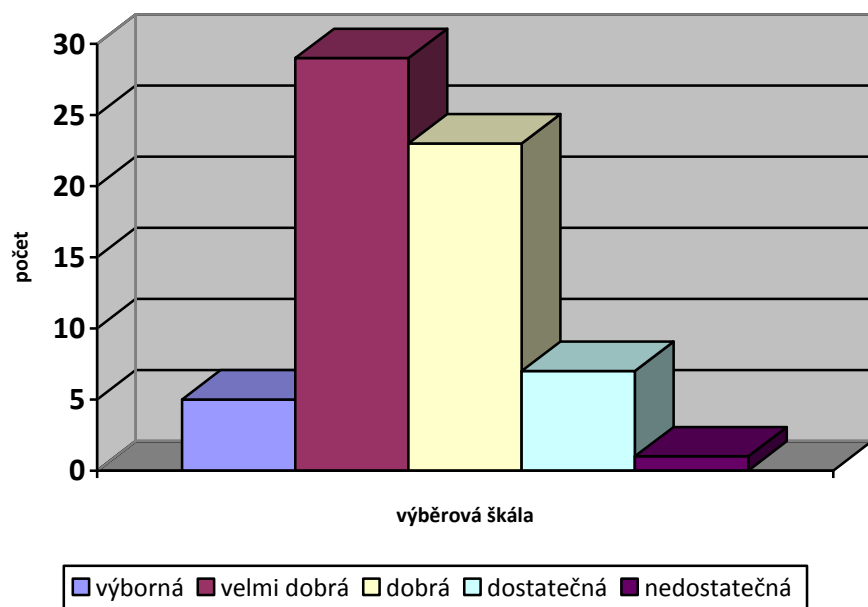
graf č. 2

Spolupráci s kolegy ve školním poradenském pracovišti hodnotí 32 respondentů (49,2%) jako velmi dobrou, 18 (27,7%) jako dobrou, 12 (18,5%) jako výbornou, 2 (3,1%) jako dostatečnou a jeden respondent (1,5%) jako nedostatečnou.

Otázka č. 15 *Jaká je vaše spolupráce s ostatními kolegy ve škole?*

graf č. 3

Spolupráci s ostatními kolegy posuzují metodici prevence velmi dobře (29 respondentů, tj. 44,6%), dobře pak 23 respondentů (35,4%), výborně 5 dotazovaných (7,7%).

Naopak dostatečně to hodnotí 7 respondentů (10,8%) a jeden nedostatečně (1,5%).

Otázka č. 16 *Využívá Váš tým školního poradenského pracoviště supervizního vedení?*

tabulka č. 13

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, pravidelně	2	3,0
ano, ale nepravidelně	20	30,9
vůbec ne	43	66,1

43 dotazovaných metodiků prevence (66,1%) uvedlo, že nevyužívají supervizní vedení. Třetina dalších (20 respondentů, 30,9%) pak sdělila, že využívají nepravidelnou supervizi a pouze 2 respondenti (3,0%) se na pracovištích setkávají s pravidelným supervizním vedením.

Otázka č. 17 *Využívají pedagogové Vámi nabízené konzultační hodiny?*

tabulka č. 14

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, vždy	5	7,7
ano, občas	42	64,6
ne, nikdy	18	27,7

Na otázku, jak využívají kolegové konzultační hodiny metodiků prevence, odpověděli respondenti následovně. 42 z nich (64,6%) uvedlo, že občas ano, 18 pak (37,7%) že nikdy a pouze 5 respondentů (7,7%) odpovědělo, že pravidelně vždy, když mají konzultační hodiny.

Otázka č. 18 *Využívají rodiče Vámi nabízené konzultační hodiny?*

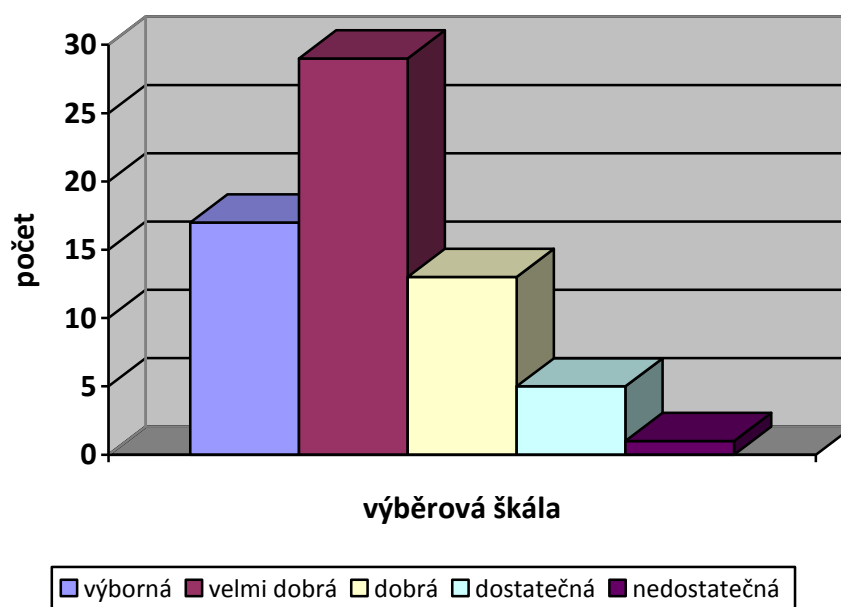
tabulka č. 15

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, vždy	2	3,0
ano, občas	42	64,6
ne, nikdy	21	32,4

Tato otázka má podobnou skladbu odpovědí, jako předešlá. Stejný počet respondentů (42, tj. 64,6%) uvedlo, rodiče občas využijí konzultační hodiny, 21 respondentů (32,4%) odpovědělo, že nikdy a pouze 2 (3,0%) pravidelně.

Otázka č. 19 *Jaká je podpora vaší činnosti ŠMP ze strany školy?*

graf č. 4

Podporu vedení jako velmi dobrou vnímá 29 dotazovaných (44,6%), výborně pak 17 respondentů (26,2%), dobře (13, tj. 20,0%), dostatečně 5 respondentů (7,7%) a nedostatečně jeden dotazovaný (1,5%).

Otázka č. 20 *V jakém rozmezí se pohybuje vaše měsíční finanční odměna za výkon funkce ŠMP?*

tabulka č. 16

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
žádnou nedostávám	15	23,1
do 1.000,- Kč	32	49,2
1.000,- Kč až 2.000,- Kč	18	27,7

Téměř polovina respondentů (32, tj. 49,2%) uvedla, že dostávají měsíční finanční odměnu ve výši do 1.000,- Kč, 18 dotazovaných (27,7%) pak v rozmezí 1.000 až 2.000,- Kč a 15 dalších (23,1%) nedostává žádnou finanční odměnu za výkon funkce metodika prevence.

Otázka č. 21 *Máte časový prostor pracovat s vytipovanými rizikovými jedinci?*

tabulka č. 17

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, dostatečný	23	35,4
ano, ale nedostatečný	29	44,6
ne, žádný	13	20,0

Dostatečný časový prostor pro práci s rizikovými jedinci má 23 dotazovaných (35,4%), nedostatečný pak 29 respondentů (44,6%) a žádný čas na práci s rizikovými žáky nemá celkem 13 metodiků (20,0%).

Otázka č. 22 *Jsou prostorové podmínky pro vaši poradenskou činnost kvalitní?*

tabulka č. 18

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
ano, jsou výborné	6	9,2
ano, jsou dostatečné	41	63,1
ne, jsou nedostatečné	15	23,1
ne, jsou naprosto nevyhovující	3	4,6

Jako dostatečné prostorové podmínky označilo svoji odpověď 41 respondentů (63,1%) a naopak jako nedostatečné pak 15 respondentů (23,1%).

Otázka č. 23 *Co Vás na funkci ŠMP motivuje (baví) a proč?*

tabulka č. 19

	počet odpovědí
tvorba projektů a preventivních programů	4
práce s dětmi	28
možnost pomáhat těm, kteří o to stojí	13
spolupráce s kolegy	4
blížejší kontakt s žáky, získání důvěry	13
možnost nastavit řešení problémů; když se něco povede	10
spolupráce s dalšími organizacemi, odborníky	4
nebaví mě to	6

Tuto otázku nelze vyhodnotit procentuálně. V jedné odpovědi se objevovalo i více bodů. Nejčastěji metodici prevence uváděli, že je baví blížejší a dlouhodobější práce s dětmi (28 respondentů), pak také to, že mají možnost pomoci těm, kteří o to stojí (13) a stejný počet

uvedl i dobrý pocit z bližšího kontaktu s žáky a získání jejich důvěry (13). Naopak 6 respondentů uvedlo, že je práce školního metodika prevence nebaví.

Cituji pár vybraných odpovědí z dotazníku:

- Pokud se vyskytne na škole nějaký problém, není to často, jsem ráda, že pracuji s takovými kolegy a máme takového pana ředitele, že se vše vyřeší okamžitě. Důležitý je i přístup a zájem rodičů, to zatím vždy bylo.
- Považuji svou práci za prospěšnou, ale že by mě bavila- to těžko.
- Práce s dětmi, možnost pokusit se ukázat jim správnou cestu.
- Možnost ovlivňování dění ve škole k lepšímu, organizační činnost, kontakt s organizacemi, tvůrčí studium v oboru - školení , novinky, kontakt se žáky atd.
- Práce s lidmi, s dětmi, s dalšími odborníky, získávání nových zkušeností, pomoc, podpora tam, kde chybí- vidím, že ne všechny kolektivy jsou ok, vidím, že tady některé věci neřeší, popř. neví jak je řešit. Proto jsem ráda, že mohu poradit, pomoci a částečně se snažit napravit něco, co nefunguje dobře.

Otázka č. 24 *Co Vám ve funkci ŠMP vaši práci komplikuje a proč?*

tabulka č. 20

	počet odpovědí
nejistota při řešení některých situací	5
málo času a moc práce	26
velká byrokracie	14
náročnější spolupráce s některými rodiči	9
náročnější spolupráce s některými kolegy	6
žádné nebo nízké ohodnocení	7
nedocení této funkce ze strany rodičů i některých kolegů, občasná marnost a beznaděj	6
nedostatečné podmínky	2
výsledky snahy jsou vidět až za dlouhou dobu	3

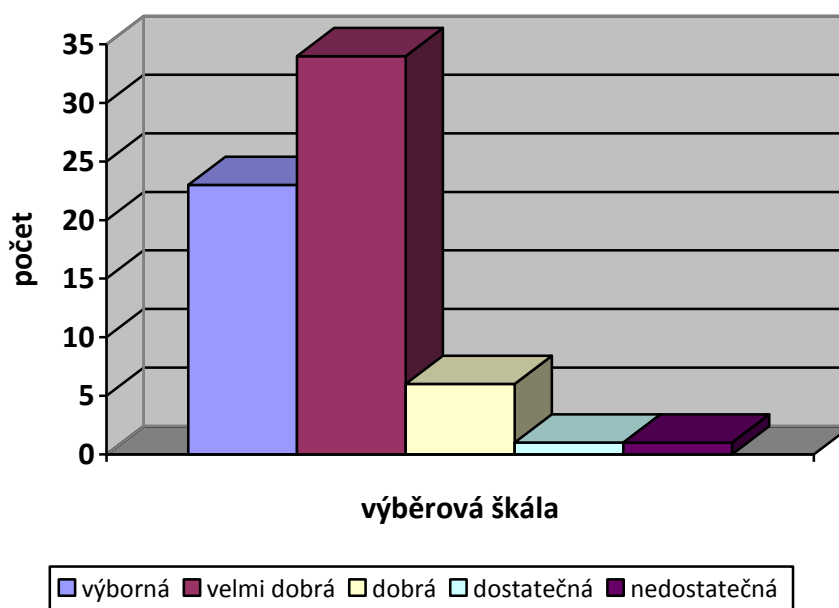
Necelá polovina oslovených na tuto otázku odpověděla, že mají málo času na to, kolik práce tato funkce obnáší (26 respondentů). Vadí jim i příliš velká byrokracie, vedení různých formálních dokumentů (14). Často se v odpovědích objevovalo, že na úkor přímé práce s žáky papírují. V některých případech zmiňovali i náročnější spolupráci s některými rodiči (9).

Cituji pár vybraných odpovědí z dotazníku:

- Formalizovanost a byrokratizace funkce. V podstatě jde jen o výkaz plnění. Ale to je tak ve školství ve všem. Omlouvám se.
- Často bezmocnost, hlavně při prevenci kouření a záškoláctví.
- Mohl by být větší časový prostor k práci metodika prevence např. formou snížení úvazku. Legislativa práci metodika dost svazuje.
- Rozvrh žáků a ŠMP limituje možnost vícečetné návštěvy kolektivů jednotlivých tříd během školního roku. Nemožnost sníženého úvazku ŠMP o jednu hodinu, jeho nedocenenost rodičovskou obcí a finanční ohodnocení (několik let bez osobního hodnocení).
- Nedostatek času, opozice některých kolegů, šílení rodiče

Otázka č. 25 *Jak hodnotíte spolupráci s pracovištěm PPP Brno, Sládkova?*

graf č. 5

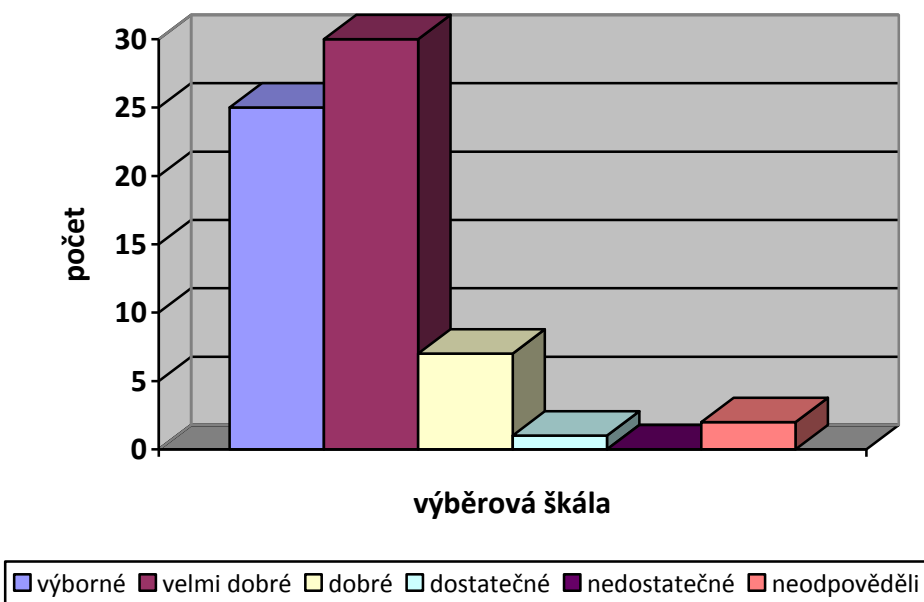

Větší polovina dotazovaných hodnotí spolupráci s PPP Brno, konkrétně s Poradenským centrem, Sládkova jako velmi dobrou (34, tj. 52,3%), výborně to hodnotí 23 respondentů (35,4%). Dobrá spolupráce připadá 6 dotazovaným (9,3%).

Otázka č. 26 *Jak hodnotíte následující služby, které Poradenské centrum, Sládkova, nabízí?*

- preventivní programy

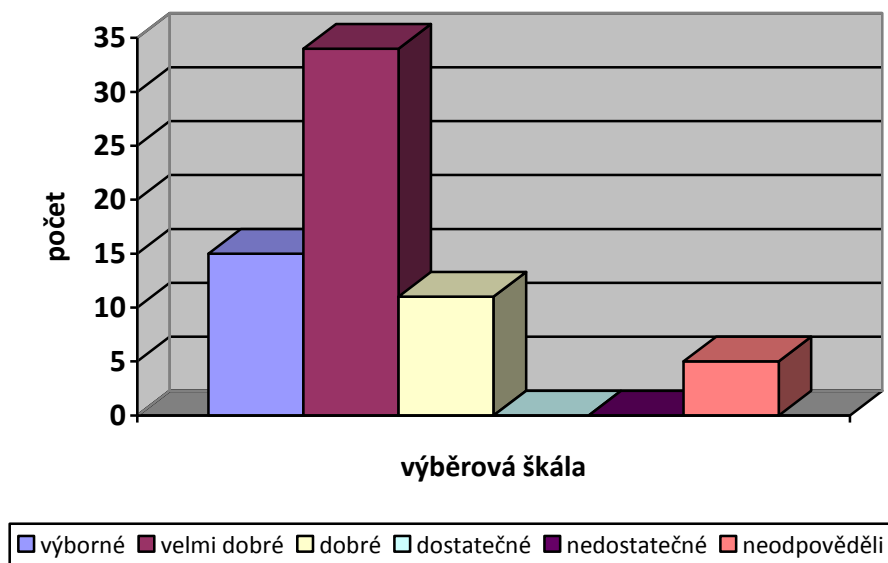
graf č. 6

Primárně preventivní programy hodnotí 30 respondentů jako velmi dobré (41,1%), 25 dotazovaných jako výborné (38,5%), 7 pak jako dobré (10,8%). Dva z respondentů (3,0%) neodpověděli, s preventivními programy nemají žádnou osobní zkušenost

- intervenční programy

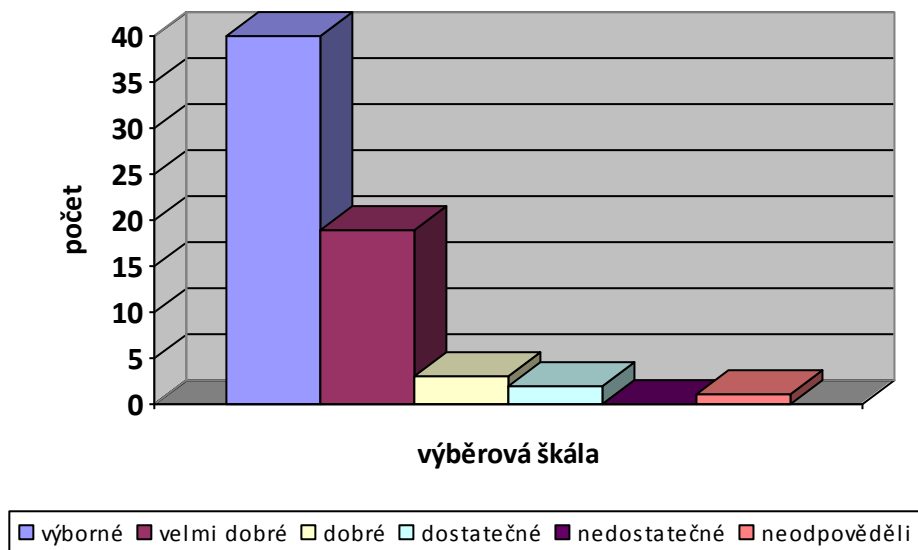
graf č. 7

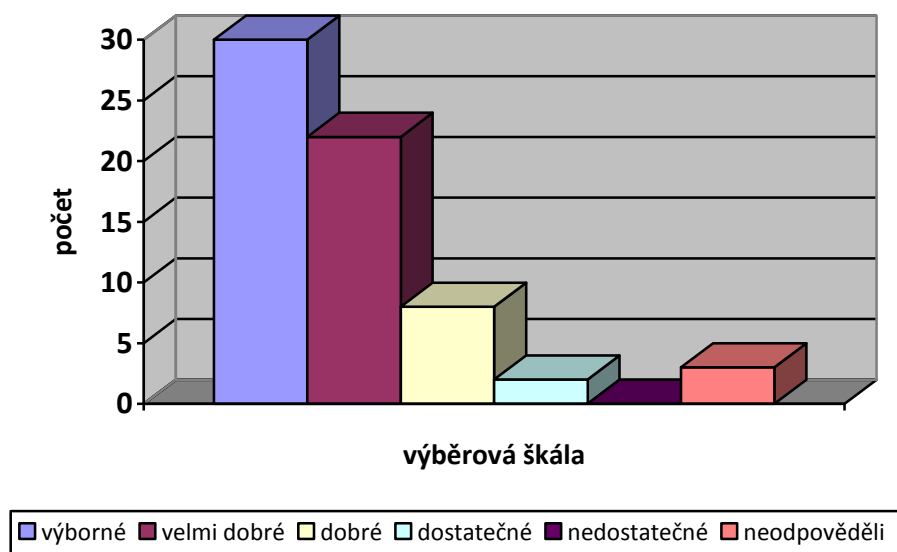
Intervenční programy pro kolektivy, kde se vyskytl nějaký problém, hodnotí 34 dotazovaných (52,3%) jako velmi dobré, 15 pak výborně (23,1%) a dobře 11 dotazovaných (16,9%). Pět z oslovených metodiků nemá s těmito programy zkušenost (7,7%).

- osobní konzultace
graf č. 8

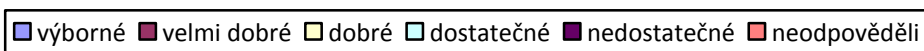
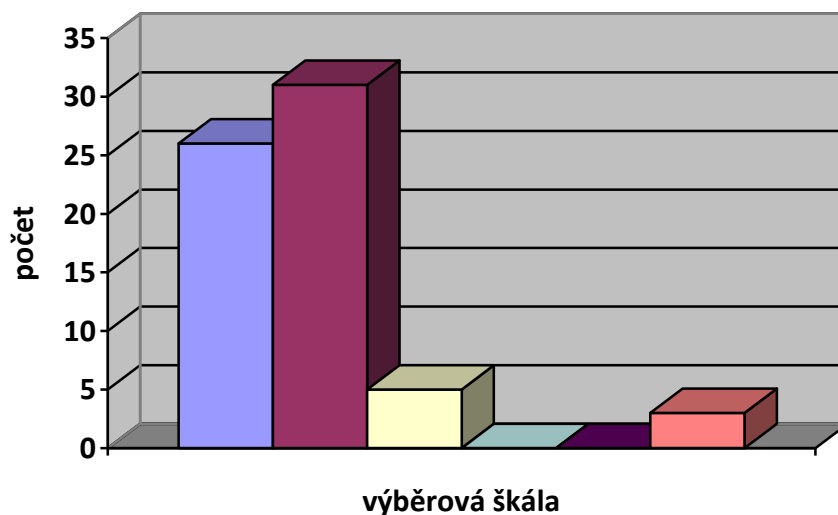
Osobní konzultace s pracovníky Poradenského centra považuje 40 dotázaných (61,6%) za výborné, 19 pak za velmi dobré (29,2%). Jeden respondent (1,5%) tuto službu nemůže zhodnotit, nemá osobní zkušenost.

- telefonické konzultace
graf č. 9

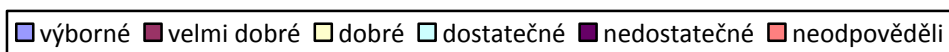
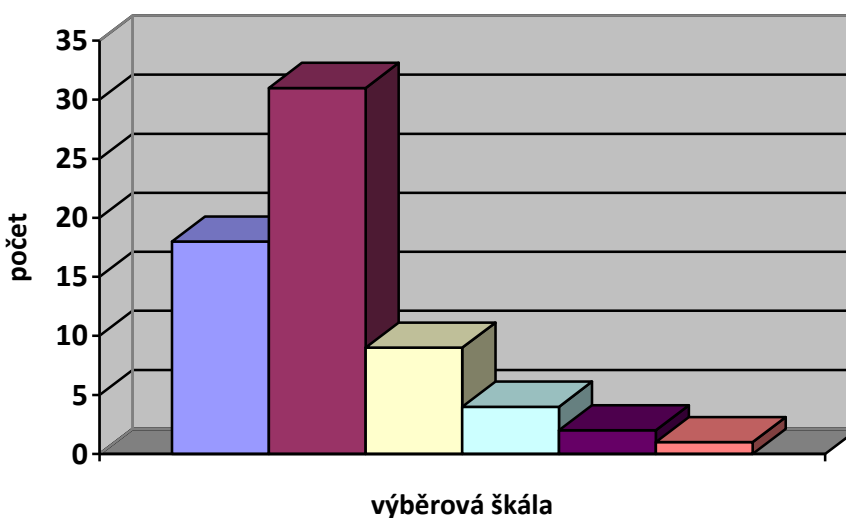
Telefonické služby považuje 30 respondentů (41,2%) za výborné, 22 (33,8%) za velmi dobré a 8 (12,3%) je hodnotí jako dobré.

- jednodenní semináře
graf č. 10

Jako velmi dobré hodnotí jednodenní semináře celkem 31 respondentů (47,7%), za výborné je označilo 26 (40,0%), pět dotázaných (7,7%) je hodnotí jako dobré.

- metodické materiály
graf č. 11

Metodické materiály jsou velmi dobré pro 31 dotázaných (47,7%), výborné pro 18 respondentů (27,7%) a za dobré je považuje 9 metodiků (13,9%).

Otázka č. 27 ***Jakou formu spolupráce s PPP Brno využíváte nejčastěji?***

tabulka č. 21

	počet odpovědí	procentuální vyjádření (%)
preventivní programy	29	44,6
osobní konzultace	9	13,9
telefonické konzultace	10	15,4
vedení ze strany metodika prevence PPP	14	21,5
jinou – emailový kontakt, schůzky ŠMP, návštěvy v průběhu specializačního studia	3	4,6

Nejčastější forma spolupráce, kterou metodici využívají, jsou preventivní programy, jež uvedlo celkem 29 respondentů (44,6%), dále pak využívají vedení ze strany metodika prevence pedagogicko – psychologické poradny (14 dotázaných, tj. 21,5%). Využívané jsou i telefonické konzultace (10, tj. 15,4%).

Otázka č. 28 ***Jaké další služby ze strany PPP v oblasti primární prevence byste uvítal/a? Proč?***

tabulka č. 22

	počet odpovědí
další vzdělávání, semináře	6
nemám žádné připomínky	22
jsem spokojen/a	19
nevím, nic mě nenapadá	7
semináře přímo na půdě školy	4
více seminářů nejen pro ŠMP, ale i pro ostatní kolegy	4
více preventivních programů	3
osobní návštěvy škol a supervizní vedení	4
více seminářů pro SŠ	1

Na otázku jaké návrhy mají školní metodici prevence k tomu, aby poradenská služba nabízená PPP byla ještě kvalitnější, uvedlo 22 dotázaných, že nemají žádné připomínky, 19 pak, že jsou se službami spokojeni a 7 dalších uvedlo, že je nic nenapadá. Někteří by uvítali více seminářů a to i na půdě školy a přímé supervizní vedení.

Cituji pár vybraných odpovědí z dotazníku:

- Myslím, že nabídka PPP Sládkova je v rámci systému dostatečná a školním metodikům poskytuje to, co potřebují. Na podněty metodiků pracoviště reaguje pružně, takže nemám žádný podnět, který by bylo potřeba zpracovávat.
- Jsem spokojen jak s nabídkou, tak i s přístupem.
- Poradenské centrum má velmi přehledně zpracované nabídky a služby pro učitele, vychovatele, rodiče na www stránkách. Jako ŠMP je pravidelně navštěvuji a doporučuji kolegům. Setkávání PPP a metodiků na pravidelných schůzkách může být častější (seznámení s aktuálními případy v regionu). Spolupráce s centrem je vynikající - pohotová, vysoce odborná. Všichni zaměstnanci pracují se zájmem a klidem, můžeme se na ně obrátit s jakoukoliv problematikou, vždy ochotně poradí. Děkuji i za ostatní pedagogy.
- Častější schůzky, lepší fungování mailové pošty.
- Do budoucna větší přítomnost pracovníků PPP na školách - programy pro brněnské školy /vím, že v tomto vašem počtu je to obtížné..../

7 Verifikace hypotéz

V této části práce bych ráda uvedla a zdůvodnila, která ze stanovených hypotéz byla verifikována nebo falzifikována.

Verifikace, nebo - li ověření platnosti úsudku je důležitou součástí každého průzkumu. Neméně důležitá je i falzifikace, kde se jedná o nepotvrzení či dokonce vyvrácení hypotézy.

H1: Spolupráce členů školního poradenského pracoviště není dostatečná natolik, aby školní metodik prevence mohl kvalitně pracovat s vytípanou rizikovou mládeží.

Hypotéza č. 1 byla falzifikována.

Na základě průzkumu se nepotvrdil předpoklad, že spolupráce členů školního poradenského pracoviště není dostatečná pro kvalitní práci školního metodika prevence s rizikovými jedinci.

Tento předpoklad byl vyvrácen na základě odpovědí zaměřených na tuto hypotézu (viz. otázky č. 13, 14, 15 a 19).

Otázka č. 13 se týkala postavení ŠMP v týmu školního poradenského pracoviště. 53,8% dotazovaných označilo své postavení jako velmi dobré a dalších 32,3% jako dobré.

V grafu č. 2 je znázorněno, že 32 respondentů hodnotí spolupráci v ŠPP jako velmi dobrou, 18 pak jako dobrou a 12 dalších dokonce jako výbornou.

Spolupráce s ostatními kolegy ve škole vychází o něco hůře, ale pořád by se dala označit za dobrou. 44,6% ji označili za velmi dobrou, 35,4% za dobrou a 10,8% za dostatečnou (viz. graf č. 3).

Zhodnocení podpory ze strany vedení bylo cílem otázky č. 19. Výsledky jsou pak graficky znázorněny v grafu č. 4. Lze zde pozorovat, že 44,6% dotázaných je s podporou vedení spokojena velmi dobře, 26,2% dobře a 20,0% pak podporu označilo za výbornou.

Na základě získaných dat je možné usoudit, že dotázaní školní metodici prevence jsou se spoluprací kolegů v týmu školního poradenského pracoviště spokojeni. Stejně tak i se

spolupráci ostatních kolegů i s podporou vedení školy. Na základě jejich podnětů a informací mohou pak dále spolupracovat s vytipovanými jedinci. Pedagogové, rodiče i samotní žáci využívají stanovené konzultační hodiny k tomu, aby se s ŠMP setkali a společně se pokusili najít řešení aktuálního problému.

H2: Školní metodik prevence nemá odpovídající časové a prostorové podmínky pro to, aby mohl kvalitně vykonávat tuto funkci.

Hypotéza č. 2 byla verifikována částečně.

Domněnka se potvrdila pouze částečně. Metodici ve školách mají dostatečné prostorové podmínky pro práci s rizikovými jedinci, ale nemají dostatek času (viz. otázky č. 17, 18 a 19).

Pětina dotázaných (20%) uvedla, že nemá žádný časový prostor pro práci s rizikovými jedinci a téměř polovina (44,6%) pak má nedostačující časové možnosti pro tuto práci. Pouhých 35,4% dotázaných odpovědělo, že časová dotace, kterou mají k dispozici, je pro ně dostatečná (viz. tabulka č. 17).

Prostorové podmínky vnímá většina (63,1%) jako dostačující a dalších 9,2% dokonce jako výborné. Za nedostatečné či nevyhovující tuto možnost označila pouze necelá třetina (27,7%) respondentů (viz. tabulka č. 18)

Ani finanční odměna této pozice není ve většině škol motivující k zájmu o tuto funkci. Polovina dotázaných odpověděla, že jejich měsíční finanční odměna je ve výši do 1.000,- Kč, v rozmezí 1.000,- až 2.000,- Kč se pohybuje 27,7% respondentů. Čtvrtina nedostává ohodnocení vůbec žádné (tabulka č. 16).

Z odpovědí na otázky týkající se časových a prostorových podmínek vyplynulo, že ŠMP mají vyhovující prostor pro poradenskou práci s rizikovými jedinci. Avšak času na kvalitní a efektivní práci s žáky je nedostatek. Většina dotázaných v odpovědích uvedla přímou souvislost mezi velkým množstvím práce, hlavně administrativní, s nedostatkem času na individuální práci s žáky. Ani finanční odměna není ve většině škol adekvátní k rozsahu úkonů souvisejících s touto funkcí.

H3: Služby, které nabízí Pedagogicko – psychologická poradna Brno jsou kvalitní.

Hypotéza č. 3 byla verifikována.

V průzkumu se potvrdilo, že služby, které nabízí Pedagogicko – psychologická poradna Brno, respektive její odloučené pracoviště Poradenské centrum, Sládkova, jsou kvalitní a ŠMP jsou s nimi spokojeni (viz. otázky č. 25 a 26).

Celkovou spoluprací s Poradenským centrem hodnotí 52,2% velmi dobře, 35,4% dokonce výborně (graf č. 5)

Vybrané služby jsou metodiky posuzovány veskrze velice pozitivně. Preventivní i intervenční programy vnímají jako velmi dobré (41,1%; 52,3%), osobní konzultace považují přímo za výborné (61,6%). Telefonické konzultace hodnotí výborně (41,2%). Nabídka jednodenních seminářů je podle sesbíraných dat velmi dobrá (47,7%). S metodickými materiály jsou také spokojeni (47,7%).

Kompletní údaje jsou znázorněny v grafech č. 5 až 11.

Poslední soubor otázek v dotazníku se týkal návrhů na zkvalitnění služeb Poradenského centra, Sládkova. Z nich vyplynulo, že většina respondentů je se službami spokojena nebo nemá žádné připomínky. Někteří by uvítali více seminářů reagujících na aktuální témata a to v prostorách PPP Brno i přímo na půdě školy.

Kladné hodnocení služeb Poradenského centra ze strany školních metodiků mě dovedlo ke dvěma myšlenkám. Jsou spokojeni s nabídkou služeb, protože nechtějí nic měnit, nebo jsou na stávající systém zvyklí? Nebo je to z druhého důvodu, kdy se pracovníci Poradenského centra snaží na jednotlivé podněty a připomínky reagovat pružně v průběhu školního roku?

Jedna z otázek v průzkumu se týkala i toho, co ŠMP práci komplikuje. Naprostá většina z nich se zmínila o nedostatku času a příliš velkém množství práce. Vadí jim i velké zahlcení administrativními úkony, které nesouvisí s hlavním posláním této funkce. Často si stěžují i na složitější spolupráci s některými rodiči.

Naopak je nejvíce motivuje právě práce s dětmi. To, že je mohou navést správným směrem, pokud o jejich pomoc a radu stojí. Často se zmínili i o navázání bližšího kontaktu s některými

žáky, získání jejich důvěry. Těší je i to, když se podaří problém vyřešit či je odkázat do návazné odborné péče.

7.1 Shrnutí výsledků z průzkumu

Na základě dat získaných v průzkumu mezi školními metodiky prevence vyplynulo, že nejvíce jim preventivní práci komplikuje vysoká míra administrativních povinností. Tuto funkci, v současné době, pedagogové vykonávají nad rámec svého úvazku.

Aktuálně se na MŠMT jedná o nové podobě právní úpravy týkající se snížení pracovního úvazku pedagogům, jež vykonávají funkci metodika prevence ve škole. Respektive by se jednalo o vyčlenění 1 - 2 hodin týdně (v rámci stávajícího úvazku), které by mohl ŠMP věnovat právě prevenci ve školním prostředí. Počet hodin pro preventivní aktivitu by byl upraven individuálně, pravděpodobně dle počtu žáků ve škole. V podstatě by se jednalo o stejný model, který funguje u výchovných poradců. Nárok na toto snížení by měli ti ŠMP, kteří mají řádně ukončené specializační studium pro výkon této funkce. S tím pak bezprostředně souvisí i pravidelná finanční odměna.

Platové ohodnocení je dalším bodem, na který většina dotázaných upozornila. Z průzkumu vyšlo, že čtvrtina respondentů nedostává žádné finanční ohodnocení, polovina pak částku do 1.000,- Kč a poslední čtvrtina má odměnu ve výši 1.000 až 2.000,- Kč. Finanční odměna souvisí s absolvovaným specializačním studiem pro výkon funkce ŠMP. Ve vyhlášce č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků je uvedeno, že příplatek náleží učitelům vykonávajícím činnost školního metodika prevence pouze v případě, že úspěšně absolvoval vyhláškou stanovené studium. To se ale v praxi nepotvrdilo. Z dotazníků vyšlo, že ačkoli ŠMP úspěšně absolvoval předepsané studium, finanční odměnu nedostává. A naopak. Ti, jež nemají odpovídající odborné vzdělání v oblasti prevence rizikového chování ve školách, náležitou odměnu dostávají. Proto by bylo vhodné sjednotit tento přístup.

Z průzkumu také vyplynulo, že pro ŠMP je někdy náročná spolupráce s rodiči i některými kolegy. Uvedli, že jejich práci a snahu občas dovedou narušit rodiče, kteří o situaci vůbec nejeví zájem a ani nemají snahu cokoli řešit. Na druhé straně jsou opačným extrémem ti rodiče, kteří jsou přehnaně starostliví, znají jen svoji pravdu a mají jasnou představu o řešení

vzniklé situace, která se mnohdy neslučuje s obecnými požadavky na chování dětí v souladu se školním řádem.

Práci ŠMP někdy komplikují i samotní kolegové, kteří nedodržují dohodnutá pravidla a postupy v rámci preventivní činnosti školy, čímž maří snahu metodiků prevence. Někteří se setkávají i s pocity, že kolegy obtěžují, pokud po nich vyžadují spolupráci při práci s třídním kolektivem.

Při kterékoli práci s lidmi je těžké, a vlastně i téměř nemožné, zavděčit se všem zúčastněným. Spolupráce učitelů s rodiči je ještě o stupeň náročnější, vzhledem k tomu, že většinou je cílena na řešení nevhodného chování jejich dětí. Pro žádného z rodičů není jednoduché si připustit, že by udělal chybu v, v jejímž důsledku se dítě chová jinak, než je žádoucí. Situace bývají hodně emotivní, i proto není lehké dojít k nejlepšímu možnému řešení, na němž se všechny strany dohodnou. Ale pedagogové by měli být profesionálními pracovníky, kteří by měli být připraveni na všechny možné scénáře, jež mohou nastat.

Ani spolupráce s kolegy není vždy snadná. Je potřebné si ujasnit, jaké jsou kompetence a náplň činnosti jednotlivých pracovníků. Důležitá je i podpora ze strany vedení. Velmi cenné je důsledné dodržování nastavených pravidel v celém školním týmu. Pokud nebudou pedagogové jednotní a důslední, nemohou se divit, že jakákoli nastavená strategie pak nebude fungovat ani mezi žáky.

Pedagogové mají možnost se zúčastnit i různých praktických seminářů, které jsou zaměřené na řešení modelových situací. Např., jak vést rozhovor s různými typy rodičů „problémových“ žáků, jak nastavit spolupráci s rodiči s aktivním přístupem a mnohých dalších. Díky těmto praktickým nácvikům mohou získat větší jistotu a zkušenost, jak je možné se v reálné situaci zachovat a dovést ji ke zdárnému konci.

8 Závěr

V bakalářské práci jsem chtěla obecně definovat primární prevenci, která je právě ve školním prostředí velice důležitou součástí celého výchovného i vzdělávacího procesu. Chtěla jsem blíže popsat roli a standardní činnost školního metodika prevence ve škole. Jeho postavení v týmu školního poradenského pracoviště i jejich vzájemnou spolupráci. Cílem také bylo najít silná i slabá místa při metodickém vedení ŠMP ze strany pedagogicko – psychologické poradny. A to konkrétně prostřednictvím jejího odloučeného pracoviště, Poradenského centra pro drogové a jiné závislosti. Na základě výsledků průzkumu mezi školními metodiky prevence jsem se snažila zmapovat, co by jim pomohlo k tomu, aby jejich práce s rizikovou mládeží ve školách byla kvalitnější a efektivnější práce.

V teoretické části práce jsem definovala základní pojmy týkající se prevence. Rozdělila jsem ji dle zaměření na práci s cílovými skupinami, na primární, sekundární a terciární prevenci. Popsala jsem i to, co se skrývá pod pojmem školní prevence, jaká je její základní klasifikace. Jedná se o primární prevenci všeobecnou, selektivní a indikovanou. Hranice mezi jednotlivými typy je nastavena podle toho, na jak velký problém a jak početnou skupinu je preventivní aktivita zaměřená. Také jaké nástroje a metody k tomu využívá. Dále jsem popsala školní poradenské pracoviště, jeho historický vývoj i současnou činnost. Vymezila jsem kompetence a náplň práce jednotlivých členů týmu ŠPP, jež ideálně tvoří výchovný poradce, školní psycholog, speciální pedagog a metodik prevence. Více jsem se zaměřila na roli a kompetence školního metodika prevence. V poslední kapitole jsem pak definovala nejčastější rizikové jevy, se kterými se pedagogové ve školním prostředí mohou setkat.

Praktická část byla zaměřena na samotný průzkum. Stanovila jsem si tři hypotézy, na které jsem chtěla v průzkumu najít odpovědi. Pro jeho úspěšné provedení jsem oslovila školní metodiky prevence v regionech Brno – město i Brno – venkov, formou dotazníku. Otázky byly rozděleny do několika okruhů tak, aby korespondovaly s hypotézami. Ve vyhodnocení jsem u otázek s výběrovou škálou zvolila formu grafického zobrazení, u ostatních pak tabulku s jednotlivými údaji.

Z průzkumu vyplynulo, že se jej zúčastnilo více žen než mužů, což obecně odpovídá i současné podobě školství. Zapojilo se více pedagogů ze základních škol a to v regionu Brno

– město. Většina metodiků prevence vystudovala, nebo v současné době studuje specializační studium pro ŠMP. Mezi nejvyhledávanější témata odborných seminářů ŠMP zařadili např. problematiku vztahů v třídních kolektivech, šikanu a kyberšikanu, prevenci užívání návykových látek. I přes to, že většina metodiků prevence poukázala na nedostatek času pro práci v oblasti primární prevence, snaží se zprostředkovat žákům různé besedy a přednášky v průběhu celého školního roku. Jako tři nejrizikovější oblasti chování žáků vnímají problematiku šikany, agresivity a nekázně.

Bakalářská práce bude sloužit Pedagogicko – psychologické poradně Brno, hlavně však pracovníkům Poradenského centra, jako jeden z evaluačních podkladů pro vyvození opatření týkajících se kvality a obsahu metodické práce vůči školám. Nová zjištění a následná doporučení mohou být v rámci spolupráce s dalšími odbornými skupinami předána na krajské i celostátní úrovni při výměně zkušeností.

9 Resumé

Téma bakalářské práce zní „Metodické vedení školních metodiků prevence s důrazem na kvalitu a efektivitu práce s rizikovou mládeží ve školách“. Chtěla jsem popsat roli a standardní činnosti školního metodika prevence, jeho postavení v týmu školního poradenského pracoviště. Zjistit, jaké má ve škole možnosti pro práci s rizikovými jedinci a na základě výsledků v průzkumu zmapovat, jak by se dala zkvalitnit a zefektivnit práce v této oblasti.

V teoretické části práce jsem definovala základní pojmy. Vysvětlila jsem, co se rozumí pod pojmem prevence, uvedla její základní dělení. Zaměřila jsem se i na školní prevenci a její funkci ve škole. Blíže jsem popsala školní poradenské pracoviště, jeho složení a standardní činnost jednotlivých členů. Definovala jsem systém pedagogicko – psychologického poradenství, jeho postupný vývoj v čase. Blíže jsem se zaměřila na popis odloučeného pracoviště Pedagogicko – psychologické poradny Brno, jehož jednou z činností je i metodické vedení školních metodiků prevence. V poslední kapitole jsem pak vymezila základní formy rizikového chování, se kterými se učitelé v praxi, ve školním prostředí, mohou setkat.

V praktické části jsem se zaměřila na samotný průzkum, ve kterém jsem chtěla zjistit, jaké je postavení školních metodiků prevence ve škole. Jak vnímají spolupráci s kolegy, s rodiči, s žáky i s pracovištěm, které je metodicky vede. Také jsem zkoumala, co je na výkonu této funkce motivuje a naopak, co jim práci komplikuje.

Cílem práce bylo popsat současné postavení školních metodiků prevence ve školách, najít silná i slabá místa při jeho metodickém vedení ze strany pedagogicko – psychologické poradny. Na základě získaných dat z průzkumu zmapovat, jak by se dala zkvalitnit práce s rizikovou mládeží ve školách.

10 Anotace

Téma bakalářské práce je zaměřeno na nelehký úkol školního poradenského pracoviště, obzvláště pak na roli školního metodika prevence v něm, jeho kompetence a celkové postavení ve škole. Také na roli pedagogicko – psychologické poradny, s ohledem na specifika Poradenského centra pro drogové a jiné závislosti a jeho spolupráci se školami.

Klíčová slova

Prevence, školní prevence, školní metodik prevence, efektivní primární prevence, školní poradenské pracoviště, metodické vedení, rizikové formy chování, rizikové chování ve školách, pedagogicko – psychologické poradenství.

Annotation

The topic of final work is focused on the difficult task of school counseling department, especially on the role of methodologist of school prevention in it, his competence and the overall position in the school. Also on the role of pedagogical – psychological counseling with regard to the specifics of Counseling centre for drug and other addictions and his cooperation with schools.

Keywords

Prevention, school prevention, methodologist of school prevention, effective primary prevention, department of school counseling, methodological coaching, risk form of behavior, risk behavior in schools, pedagogical - psychological counseling.

11 Seznam literatury

Zákony a vyhlášky

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011.

Vyhláše č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků

MŠMT ČR. *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008.*

MŠMT ČR. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek. Závěrečná verze č. 1. Praha, 2005.*

Věstník MŠMT. *Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole (Č.j. 27 317/2004-24)*

Literatura

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha: Karolinum, 2002.

GALLA, M. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: Příručka o efektivní školní drogové prevenci.* Úřad vlády České republiky, 2005. ISBN 80-86734-38-2.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu.* Praha: Grada, 2007. s. 272. ISBN 978-80-247-1369-4.

KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1.* Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

KOHOUTEK, R. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, 1999. ISBN 80-7204-115-0.

KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009.

MIOVSKÝ, M. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

PETRUSEK, M. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘEZNÍČEK, M. *Systematická prevence sociálních deviací I*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-933-0.

VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-48-6.

Jiné zdroje

Manuál pro certifikaci služeb poradenského zařízení. PPP Brno, 2001.

12 Seznam zkratek

DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
EUDAP	European Drug Addiction Prevention Trial
MěP	Městská policie
MPP	Minimální preventivní program
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
PP	Primární prevence
PPP	pedagogicko – psychologická poradna
PPP Brno	Pedagogicko – psychologická poradna Brno
RVKPP	Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SSŠ	Středisko služeb školám
SŠ	Střední škola
SVP	Středisko výchovné péče
SZÚ	Státní zdravotní ústav
ŠMP	Školní metodik prevence
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ÚV ČR	Úřad vlády České republiky
ZŠ	Základní škola

13 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro školní metodiky prevence

Dotazník pro školní metodiky prevence

A. Statistické údaje

1. Pohlaví

- muž
- žena

2. Na které škole pracujete?

- základní škola
- střední škola
- speciální ZŠ, SŠ

3. Pod který region spadá škola, na které působíte?

- Brno – město
- Brno - venkov

4. Vykonáváte pouze funkci metodika prevence?

- ano
- ne, jsem zároveň i výchovným poradcem

B. Vzdělávání

5. Máte absolvované specializační studium pro ŠMP (v rozsahu 250 hod.)?

- ano, mám
- ne, nemám
- v současné době studuji

6. Je podle Vás nabídka jednodenních seminářů poskytovaných PPP Brno dostatečná?

- ano, vyhovuje mi
- nevím, nezajímám se o to
- ne, není dostatečná. Proč?.....

7. Která témata odborných seminářů Vás zajímají?

- vztahy v třídních kolektivech

- prevence návykových látek
- šikana
- kyberšikana
- nekázeň ve školním prostředí
- novodobá náboženská hnutí
- agresivita dětí
- jiná, jaká .....

8. U kterých organizací semináře vyhledáváte?

- Pedagogicko – psychologická poradna Brno
- Středisko služeb školám a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (SSŠ a DVPP)
- Národní ústav pro vzdělávání (NÚV)
- Státní zdravotní ústav
- Městská Policie
- neziskové organizace
- jinde, kde .....

C. Práce s žáky

9. Jakou formu práce s dětmi v oblasti primární prevence využíváte Vy sami ve škole nejčastěji?

- interaktivní práce s třídními kolektivy
- besedy, přednášky
- třídnické hodiny
- jinou, jakou.....

10. Při jaké příležitosti se žáci setkávají s preventivními aktivitami ve škole?

- při výuce v průběhu celého školního roku
- v rámci projektové činnosti
- při adaptačních kurzech
- jindy, kdy .....

11. Které tři oblasti chování žáků ve škole vnímáte jako nejrizikovější?

- šikanu
- kyberšikanu
- návykové látky
- záškoláctví
- nekázeň žáků
- jinou, jakou .....

12. Vyhledávají žáci vaše služby sami?

- ano, vždy
- ano, občas
- ne, nikdy

D. Spolupráce s kolegy ve škole

13. Jaké je Vaše postavení v týmu školního poradenského pracoviště (dále jen ŠPP)?

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

14. Jaká je Vaše spolupráce s kolegy v ŠPP?

výborná – velmi dobrá – dobrá – dostatečná – nedostatečná

15. Jaká je Vaše spolupráce s ostatními kolegy ve škole?

výborná – velmi dobrá – dobrá – dostatečná – nedostatečná

16. Využívá váš tým školního poradenského pracoviště supervizního vedení?

- ano, pravidelně
- ano, ale nepravidelně
- vůbec ne

17. Využívají pedagogové Vámi nabízené konzultační hodiny?

- ano, vždy
- ano, občas
- ne, nikdy

18. Využívají rodiče Vámi nabízené konzultační hodiny?

- ano, vždy
- ano, občas
- ne, nikdy

19. Jaká je podpora činnosti ŠMP ze strany vedení školy?

výborná – velmi dobrá – dobrá – dostatečná – nedostatečná

20. V jakém rozmezí se pohybuje vaše měsíční finanční odměna za výkon funkce ŠMP?

- žádnou nedostávám
- do 1.000,- Kč
- 1.000,- Kč až 2.000,- Kč
- 2.000,- Kč a více

21. Máte časový prostor pracovat s vytipovanými rizikovými jedinci?

- ano, dostatečný
- ano, ale nedostatečný
- ne, žádný

22. Jsou prostorové podmínky pro Vaší poradenskou činnost kvalitní?

- ano, jsou výborné
- ano, jsou dostatečné
- ne, jsou nedostatečné
- ne, jsou naprosto nevyhovující

23. Co Vás na funkci ŠMP motivuje (baví) a proč?

.....

24. Co Vám ve funkci ŠMP Vaši práci komplikuje (vadí) a proč?

.....

E. Metodické vedení

25. Jak hodnotíte spolupráci s Poradenským centrem, Sládkova?

výborná – velmi dobrá – dobrá – dostatečná – nedostatečná

26. Jak hodnotíte následující služby Poradenského centra?

- preventivní programy

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

- intervenční programy

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

- osobní konzultace

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

- telefonické konzultace

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

- jednodenní semináře

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

- metodické materiály

výborné – velmi dobré – dobré – dostatečné – nedostatečné

27. Jakou formu spolupráce s PPP využíváte nejčastěji?

- preventivní programy

- osobní konzultace

- telefonické konzultace

- vedení ze strany okresního metodika prevence

- jinou, jakou .....

28. Jaké další služby ze strany Poradenského centra v oblasti primární prevence byste uvítal/a? Proč?

.....
.....

Děkuji za spolupráci.